

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра фінансового аналізу та аудиту

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Організація та методика аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання»

Студентки 2 курсу, 5м групи
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
спеціалізації «Фінансовий аналіз та аудит»

Ващенко Дарії
Іванівни

Науковий керівник
д-р екон. наук, професор

Симоненко
Валентин
Костянтинович

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук, професор

Назарова Каріна
Олександрівна

Київ 2019

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет обліку, аудиту та інформаційних систем
Кафедра фінансового аналізу та аудиту

Освітній ступінь «магістр»,

спеціальність 071 «Облік і оподаткування»,

спеціалізація «Фінансовий аналіз та аудит»

Затверджую

Зав. кафедри,

д.е.н., доц.

К.О. Назарова

“ ”

2019 р.

Завдання
на випускню кваліфікаційну роботу студентки

Ващенко Дарії Іванівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи:

«Організація та методика аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання» (на матеріалах ПАТ «Київоблгаз»).

Затверджено наказом ректора від «18» січня 2019 р. №140.

2. Строк здачі студентом закінченої роботи 01 листопада 2019 р.

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи:

Мета дослідження: вивчення та обґрунтування теоретичних, організаційних та методичних аспектів аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання та розробка пропозицій щодо його вдосконалення.

Об'єкт дослідження: процес аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання.

Предмет дослідження: теоретичні, організаційні, методичні та практичні засади аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз».

Перелік графічного матеріалу: таблиці, в яких представлено динаміку активів та пасивів ПАТ «Київоблгаз» за 2014-2018 рр.; таблиці, в яких представлено динаміку доходів, витрат та фінансових результатів

ПАТ «Київоблгаз» за 2014-2018 рр.; схеми, рисунки, графіки, які ілюструють пропозиції з удосконалення інформаційного забезпечення, організації та методики аналізу фінансової стійкості і платоспроможності підприємства.

4. Консультанти по роботі (проекту), із зазначенням розділів проекту, що стосуються їх:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1			
2			
3			

5. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом)

Вступ

Розділ 1. Теоретичні засади аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання

1.1. Економічна характеристика фінансової стійкості і платоспроможності як індикаторів фінансового стану суб'єкта господарювання

1.2. Теоретичні основи та прикладні проблеми аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання

Висновки до розділу 1

Розділ 2. Інформаційно-організаційне забезпечення аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання

2.1. Організаційно-економічна характеристика ПАТ «Київоблгаз»

2.2. Організаційно-інформаційна модель аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання

Висновки до розділу 2

Розділ 3. Удосконалення організації та методики аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання

3.1. Організація аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання

3.2. Методика аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання та пропозиції щодо її вдосконалення

Висновки до розділу 3

Висновки та пропозиції

Список використаних джерел

Додатки

7. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи (проекту)	
		За планом	Фактично
1	Наукова стаття	01.06.2019 р.	27.05.2019
2	1 розділ	02.09.2019 р.	30.08.2019
3	2 розділ	03.10.2019 р.	01.10.2019
4	3 розділ	20.10.2019 р.	15.10.2019
5	Подання завершеної роботи на кафедру	01.11.2019 р.	01.11.2019 р.

8. Дата видачі завдання « ____ » січня 2019 р.

9. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи

д.е.н., проф. Симоненко

В.К.

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Гарант освітньої програми

д.е.н., доц. Назарова К.О.

(прізвище, ініціали, підпис)

11. Завдання прийняв до виконання студент

Ващенко Д.І.

(прізвище, ініціали, підпис)

11. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи

Студенткою Ващенко Д.І. було виконано випускню кваліфікаційну роботу на тему «Організація та методика аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», спеціалізацією «Фінансовий аналіз та аудит» відповідно до завдання, виданого науковим керівником.

Обрана тема дослідження є актуальною, оскільки газорозподільні підприємства є стратегічно важливою частиною газотранспортної системи України. Вони чинять значний економічний і соціальний вплив на економіку держави, однак наразі мають значні обсяги кредиторської і дебіторської заборгованості, що несприятливим чином відображається на їх фінансовій стійкості та платоспроможності. Такі негативні наслідки пов'язані з неефективним управлінням цими підприємствами, що обумовлює їх нестійкий фінансовий стан. Запорукою ефективного управління є якісна інформаційна підтримка цього процесу, що реалізується за допомогою аналізу фінансового стану газорозподільного підприємства.

Студенткою на належному рівні було виконано усі завдання, поставлені у випускній кваліфікаційній роботі, виявлено проблеми у проведенні аналізу фінансового стану газорозподільного підприємства, сформульовано рекомендації для їх вирішення. Робота містить достатньо графічного матеріалу.

Загалом, робота відповідає вимогам до змісту та структури, виконана на високому науково-практичному рівні, заслуговує на позитивну оцінку та рекомендується до захисту в екзаменаційній комісії.

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту) _____
(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист _____
(ПІБ, підпис, дата)

12. Висновок про випускню кваліфікаційну роботу

Випускна кваліфікаційна робота (проект) студентки _____
Ващенко Д.І.
(прізвище, ініціали)
може бути допущена до захисту в екзаменаційній комісії.

Керівник проектної групи
(гарант освітньої програми) _____
д.е.н., доц. Назарова К.О.
(прізвище, ініціали, підпис)

Завідувач кафедри _____
д.е.н., доц. Назарова К.О.
(прізвище, ініціали, підпис)

« _____ » _____ 201 _____ р.

ЗМІСТ

Вступ	7
Розділ 1. Теоретичні засади аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання	10
1.3. Економічна характеристика фінансової стійкості і платоспроможності як індикаторів фінансового стану суб'єкта господарювання.....	10
1.4. Теоретичні основи та прикладні проблеми аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання.....	18
Висновки до розділу 1.....	26
Розділ 2. Інформаційно-організаційне забезпечення аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання	27
2.1. Організаційно-економічна характеристика ПАТ «Київоблгаз».....	27
2.2. Організаційно-інформаційна модель аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання.....	38
Висновки до розділу 2.....	45
Розділ 3. Удосконалення організації та методики аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання	46
3.1. Організація аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання.....	46
3.2. Методика аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання та пропозиції щодо її вдосконалення.....	51
Висновки до розділу 3.....	56
Висновки та пропозиції	57
Список використаних джерел	60
Додатки	66

ВСТУП

Актуальність теми роботи. Газорозподільні підприємства є стратегічно важливою частиною газотранспортної системи України. Вони мають значний економічний і соціальний вплив на економіку держави. Проведена в 2009-2010 рр. приватизація значної частини газорозподільних підприємств у поєднанні із державним регулюванням не призвели до докорінних позитивних змін у їх господарській діяльності, що підтверджується значною кількістю збиткових підприємств. Широкомасштабних інноваційних перетворень у діяльності підприємств не спостерігається, натомість зберігаються значні обсяги кредиторської і дебіторської заборгованості, що несприятливим чином відображається на їх фінансовій стійкості та платоспроможності. Такі негативні наслідки пов'язані з неефективним управлінням цими підприємствами, що обумовлює їх нестійкий фінансовий стан. Запорукою ефективного управління є якісна інформаційна підтримка цього процесу, що реалізується за допомогою інструментів фінансового аналізу. Аналіз фінансової стійкості та платоспроможності є підґрунтям для формування стійкого фінансового стану газорозподільного підприємства, тому, його проведення є вкрай актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теорії та практики фінансового аналізу ґрунтовно займалися такі науковці як Н.С. Барабаш, О.В. Іванчук, Г.О. Кравченко, Є.В. Мних, Г.В. Митрофанов, Г.В. Савицька, Л.Я. Тринька та інші. Зазначеними вченими також було розкрито окремі аспекти і проблеми фінансової стійкості і платоспроможності як об'єкта аналізу, а також впливу результатів аналізу на формування обґрунтованості управлінських рішень. Визнаючи вагомість наукового доробку, зазначимо, що дискусійність теоретичних положень, практична значимість аналізу фінансової стійкості і платоспроможності, незавершеність окремих питань організації та методики аналізу фінансової стійкості і платоспроможності підприємства з погляду сучасних потреб управління потребують подальшого удосконалення. Враховуючи вищезазначене, вважаємо обрану тему дослідження актуальною.

Мета і завдання дослідження. Метою випускної кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних, методичних та організаційних засад аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання й розробка практичних рекомендацій щодо його удосконалення.

Досягненню поставленої мети сприяє виконання основних *завдань дослідження*:

- навести економічну характеристику фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання;
- обґрунтувати теоретичні основи та визначити прикладні проблеми аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання;
- представити організаційно-економічну характеристику ПАТ «Київоблгаз» та оцінити передумови здійснення аналізу на базовому підприємстві;
- запропонувати організаційно-інформаційну модель аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання;
- дослідити особливості організації аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання;
- розкрити методику аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання та запропонувати шляхи її вдосконалення.

Об'єкт дослідження: процес аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання.

Предмет дослідження: теоретичні, організаційні та методичні засади аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз».

Методи дослідження. В процесі дослідження застосовувались загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: абстрактно-логічний метод (при визначенні проблем та розробці пропозицій з удосконалення організації та методики аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання), статистичних порівнянь (при визначенні аналітичних показників у динаміці), наукової абстракції, індукції, дедукції (при дослідженні сутності фінансової стійкості і платоспроможності), абстрагування (виділення характеристик поняття «фінансова стійкість і платоспроможність»), синтез

(узагальнення дослідження з організації та методики аналізу фінансової стійкості і платоспроможності), узагальнення (при написанні висновків та пропозицій).

Джерелами інформації виконаного дослідження є міжнародні документи та нормативно-правові акти України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених-економістів, матеріали науково-практичних конференцій. Дослідження аналізу фінансової стійкості і платоспроможності виконувалось на матеріалах ПАТ «Київоблгаз». У роботі містяться результати розрахунків, зроблених на основі фінансової звітності ПАТ «Київоблгаз» за 2014-2018 рр.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні науково-обґрунтованих рекомендацій щодо організації та методики аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання, а саме:

удосконалено:

- ✓ теоретичні засади аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання шляхом визначення його сутності, мети, завдань, принципів, що формує теоретичне підґрунтя аналітичного процесу;
- ✓ організаційно-інформаційну модель аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання, яка включає об'єкти, суб'єкти, методичні прийоми, джерела інформації та інші складові, які формують інформаційне забезпечення аналітичного процесу та сприяють його раціоналізації.

Практичне значення одержаних результатів полягає у представлених у випускній кваліфікаційній роботі прикладних рекомендаціях з удосконалення аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз».

Публікації за результатами дослідження. Основні результати дослідження було опубліковано у статті «Особливості визначення та оцінки фінансової стійкості газорозподільчих підприємств» у збірнику статей студентів «Аналітичні та аудиторські імперативи діяльності підприємств», 2019 рік.

Загальна характеристика структури та обсягу роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ І ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Економічна характеристика фінансової стійкості і платоспроможності як індикаторів фінансового стану підприємства

Однією з найважливіших характеристик виробничо-фінансової діяльності газорозподільного підприємства є його фінансовий стан, що визначається низкою економічних показників. Забезпеченість фінансовими ресурсами, їх оптимальне співвідношення і раціональне використання є основою поліпшення виробничих показників, підвищення ефективності застосування засобів праці.

Існує багато підходів до трактування економічного змісту фінансового стану суб'єктів господарювання різних сфер господарської діяльності. Наприклад, О. В. Кіндрат пропонує фінансовим станом підприємства вважати важливу характеристику потенціалу економічної діяльності підприємства при ринковому середовищі, огляд можливостей його економічних ресурсів [35, с. 46].

Такі вчені як Головка В. І., Мінченко В. А., Шарманська В. М. вважають, що фінансовий стан підприємства - це одна з найважливіших характеристик результатів діяльності кожного підприємства [35, с. 46].

Кавптиш О. П. та Деркач О. В. під фінансовим станом розуміють результат взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, який визначається сукупністю виробничо-господарських чинників, а також характеризується системою показників, що відображають наявність, формування, розміщення і використання ресурсів [35, с. 47].

Ряд дослідників фінансовий стан підприємства асоціюють з його платоспроможністю, ліквідністю чи фінансовою стійкістю, забезпеченістю або незабезпеченістю підприємства грошовими коштами, характеристику його інвестиційної привабливості, сукупність показників фінансової звітності тощо.

Визначення сутності фінансового стану підприємства представлено і в нормативно-правових джерелах, зокрема, Методиці інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій, де під фінансовим

станом підприємства слід розуміти «комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин і визначається сукупністю виробничо-господарських факторів, характеризується системою моделей, методів і показників, які відбивають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів для досягнення мети підприємства [23].

Таким чином, *фінансовий стан підприємства* є комплексною економічною категорією, що на конкретний момент часу дає характеристику наявності у суб'єкта господарювання різних видів активів, дає оцінку розмірам його зобов'язань, діагностує рівень здатності суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватись у мінливих умовах зовнішнього середовища та задовольняти вимоги кредиторів і контрагентів у поточному та майбутньому періодах, а також міру його інвестиційної привабливості і економічної безпеки.

У володінні інформацією про фінансовий стан підприємства зацікавлені практично всі *користувачі* бухгалтерської (фінансової) звітності, яких відповідно до МСБО, доцільно об'єднати у три основні групи:

- особи, які мають прямий економічний інтерес та фактично приймають участь в управлінні чи здійсненні господарської діяльності підприємства;
- особи, які не приймають участі в управлінні чи здійсненні господарської діяльності підприємства, але мають пряму фінансову зацікавленість у ефективності бізнесу (засновники, власники акцій, часток в капіталі);
- особи, які мають непрямий фінансовий інтерес щодо конкретного підприємства (наприклад, органи державного фінансового контролю) [5].

На фінансовий стан впливає чимало *факторів*. За джерелом формування по відношенню до підприємства їх можна поділити на зовнішні та внутрішні.

До чинників *внутрішнього впливу* на фінансовий стан можна віднести:

- організацію управління підприємством, яка впливає на фінансовий стан через систему прийняття рішень;
- організаційну структуру підприємства, яка впливає на рівень досягнення планових значень основних економічних показників;
- систему взаємовідносин з постачальниками і покупцями (споживачами);

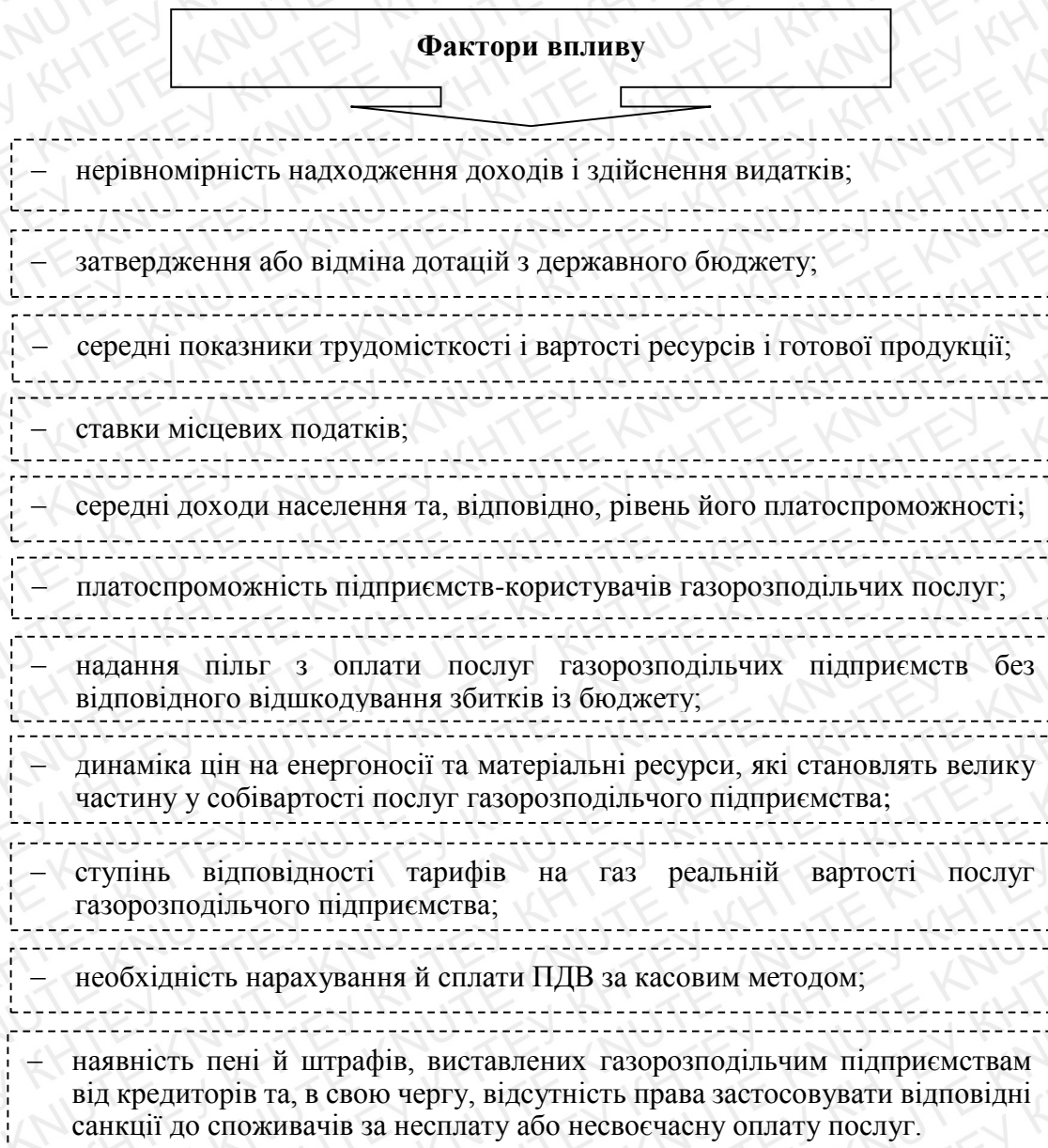
- систему грошових потоків, яка впливає на вчасність здійснення розрахунків з контрагентами, запобіганні довготривалого відпливу коштів;
- кваліфікацію персоналу підприємства, яка є одним з визначальних факторів при розробці фінансових планів та прийнятті управлінських рішень;
- інформаційне забезпечення підприємства, від якого залежать достовірність інформації, яка використовується в управлінні;
- характеристику товарів і послуг, яка під впливом ринкового попиту і відповідно впливає на обсяг продажу та на маркетингові витрати підприємства.

До факторів *зовнішнього середовища*, які впливають як на діяльність підприємства загалом, так і на його фінансовий стан належать:

- ✓ норми законодавства (ліцензування діяльності, забезпечення визначених умов праці тощо, які можуть сприяти обмеженню або зростанню витрат);
- ✓ рівень основних макроекономічних показників (інфляція, рівень доходів на душу населення тощо);
- ✓ політична та економічна ситуація в країні;
- ✓ ринкова ситуація (попит залежить від потреби у споживанні);
- ✓ конкурентне (або ж монопольне) середовище підприємства;
- ✓ темп розвитку техніки і технології виробництва [31].

Окреслені нами фактори безумовно впливають на фінансовий стан газорозподільчого підприємства, як і будь-якого іншого суб'єкта господарювання. При чому, якщо на внутрішні фактори (наприклад підбір кваліфікованого персоналу), переважною мірою, керівництво підприємства може впливати, то зовнішні фактори (наприклад, політична ситуація в країні), варто враховувати для того, щоб вчасно оцінити їх вплив на фінансовий стан, пристосуватися та мінімізувати їх негативний вплив на підприємство.

Для кращого розуміння механізму формування фінансового стану саме газорозподільчого підприємства, окрім загальних чинників, варто дослідити специфічні фактори впливу на його фінансову стійкість та платоспроможність, обумовлені особливостями діяльності та джерелами отримання коштів (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Фактори впливу на фінансову стійкість та платоспроможність газорозподільчого підприємства

Фінансовий стан газорозподільчого підприємства є дуже містким та комплексним поняттям, його формують такі *елементи* як:

- фінансова стійкість (такий стан фінансових ресурсів, їх розподіл та використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі збалансування доходів та видатків при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого ризику);
- платоспроможність (здатність підприємства розраховуватися за взятими зобов'язаннями);

- кредитоспроможність (здатність до отримання кредитів, їх обслуговування та своєчасного погашення);
- раціональність розміщення основних і оборотних коштів (перш за все, недопущення вкладення грошей у непотрібне підприємству устаткування, яке довгий час не монтується і не використовується, наднормативні запаси товарно-матеріальних цінностей, понаднормових витрат у дебіторську заборгованість, інші позапланові й непродуктивні витрати [41, с. 359];
- наявність власних фінансових ресурсів (основних і оборотних коштів) не нижче мінімального необхідного рівня для організації операційної діяльності;
- ліквідність балансу (ступінь покриття зобов'язань підприємства такими активами, строк перетворення яких у грошові кошти відповідає строку погашення зобов'язань) [41, с. 360].

Зазначені елементи фінансового стану за своєю суттю є окремими економічними поняттями, що характеризують окремі аспекти діяльності газорозподільчого підприємства. Ці елементи мають свою методичну базу, систему фінансових показників та факторів, які на них впливають. Водночас, вказані елементи перебувають у взаємозв'язку один з одним [41, с. 361].

При визначенні параметрів фінансового стану підприємства використовують різні методичні підходи. Одним із них є застосування *фінансових показників (коефіцієнтів)*, які показують зміни у результатах господарської діяльності та визначають тенденції та структуру таких змін.

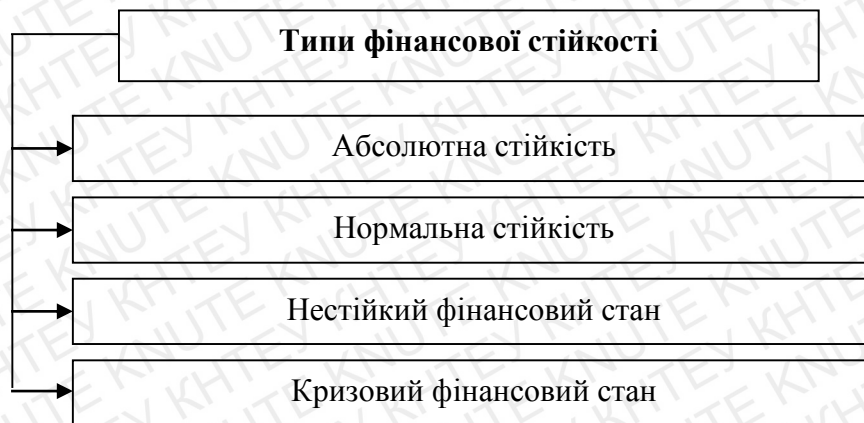
Фінансовий стан газорозподільчого підприємства характеризується тим, що є комплексним поняттям, а тому його не можливо оцінити якимось одним коефіцієнтом. Це може бути зроблено лише за допомогою застосування системи *показників*, які характеризують суттєві аспекти господарського становища підприємства та дозволяють оцінити наявність, розміщення і ефективність використання фінансових ресурсів.

Показники, які характеризують динаміку та структуру майнових та фінансових ресурсів підприємства. Визначення абсолютної та відносної зміни

обсягу та структури активів і капіталу підприємства дозволяє встановити позитивні чи негативні тенденції зміни елементів фінансового стану.

Показники фінансової стійкості підприємства. Фінансова стійкість підприємства - це такий стан фінансових ресурсів, їх розподіл та використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі збалансування доходів та видатків при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого ризику та забезпечення безперервного господарювання (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Типи фінансової стійкості підприємства [98]

Абсолютна фінансова стійкість для газорозподільчого підприємства є таким станом фінансових ресурсів, коли маневруючи грошовими коштами воно здатне забезпечити безперервний процес господарської діяльності.

Поняття «фінансова стійкість» можна розглядати в двох аспектах: зовнішньому та внутрішньому [46, с. 49]. Внутрішня стійкість підприємства відображає такий стан і динаміку її трудового потенціалу, матеріально-речової й вартісної структур виробництва, при якій забезпечуються стабільно високі натурально-речові й фінансові результати функціонування. В основі досягнення внутрішньої стійкості газорозподільчого підприємства лежить своєчасне й гнучке управління внутрішніми і зовнішніми факторами.

Зовнішню, щодо газорозподільчого підприємства, стійкість слід визначати на основі стабільності зовнішнього економічного середовища.

Розрахунок фінансової стійкості газорозподільчого підприємства слід здійснювати на основі відповідних показників, які узагальнено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Показники фінансової стійкості газорозподільчого підприємства

№ пор.	Назва показника	Алгоритм розрахунку	Умовне позначення
1	Коефіцієнт автономії ($K_{авт.}$)	$K_{авт.} = \frac{BK}{BB}$	BK – власний капітал BB – валюта балансу
2	Коефіцієнт довгострокового залучення коштів ($K_{дзк.}$)	$K_{дзк.} = \frac{ДЗ}{BK + ДЗ}$	$ДЗ$ – довгострокові зобов'язання
3	Коефіцієнт маневреності ($K_{ман.}$)	$K_{ман.} = \frac{BOA}{BK}$	BOA – власні оборотні активи
4	Питома вага основних засобів в загальному обсязі активів ($POЗ$)	$P_{оз} = \frac{OЗ}{BB}$	$OЗ$ – обсяг основних засобів
5	Коефіцієнт співвідношення власних оборотних активів і загального обсягу оборотних активів ($K_{сп.}$)	$K_{сп.} = \frac{BOA}{OA}$	OA – обсяг оборотних активів
6	Коефіцієнт накопичення амортизації ($K_{на.}$)	$K_{на.} = \frac{HA}{ПВАМ}$	HA – сума нарахованої амортизації; $ПВАМ$ – первісна вартість амортизаційного майна

Показники платоспроможності та ліквідності підприємства.

Платоспроможність – це здатність підприємства розраховуватися за взятими зобов'язаннями, забезпечення його власними оборотними коштами. Оцінка платоспроможності допомагає користувачам спрогнозувати ймовірність своєчасного виконання фінансових зобов'язань (табл. 1.2) [1, с. 9].

Таблиця 1.2

Показники платоспроможності і ліквідності [1, с. 9]

№ пор.	Найменування показника	Алгоритм розрахунку	Умовне позначення
1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{абс.л.}$)	$K_{абс.л.} = \frac{\Gamma + П\Phi I}{ПЗ}$	Γ – гроші $П\Phi I$ – поточні фінансові інвестиції
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності ($K_{шл.}$)	$K_{шл.} = \frac{\Gamma + П\Phi I + ДР}{ПЗ}$	$ПЗ$ – поточні зобов'язання $ДР$ – дебіторська заборгованість та кошти у розрахунках
3	Коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{пл.}$)	$K_{пл.} = \frac{OA}{ПЗ}$	OA – оборотні активи

Показники ефективності використання власного капіталу підприємства дозволяють провести аналіз, який має на меті: оцінити фінансовий стан через ефективність використання власного капіталу; обґрунтувати можливі і прийнятні темпи розвитку підприємства з позиції забезпечення їх власними джерелами фінансування; виявити доступні джерела засобів фінансування [44].

Аналіз ефективності використання власного капіталу підприємства проводиться за допомогою відповідних показників, наведених у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Показники ефективності використання власного капіталу підприємства

№ пор.	Назва показника	Алгоритм розрахунку	Умовне позначення
1	Рентабельність власного капіталу (R_K)	$R_K = \frac{\Pi}{K} \cdot 100\%$	Π – чистий прибуток
2	Коефіцієнт оборотності власного капіталу (K_{OK})	$K_{OK} = \frac{D}{K}$	$\bar{K}$ – середні залишки власного капіталу
3	Термін окупності власного капіталу ($T_{окупн}$)	$T_{окупн} = \frac{\bar{K}}{\Pi}$	D – доход (виручка) від реалізації продукції

Показники ефективності використання позикового капіталу підприємства шляхом порівняння, трансформації і використання інформації бухгалтерського обліку та звітності дозволяють оцінити поточний і перспективний фінансовий стан підприємства, тобто використання власного і позикового капіталу; обґрунтувати прийнятні темпи розвитку підприємства з позиції забезпечення їх джерелами фінансування; виявити доступні джерела засобів, оцінити способи їх мобілізації (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Показники ефективності використання позикового капіталу підприємства

№ пор.	Назва показника	Алгоритм розрахунку	Умовне позначення
1	Рентабельність позикового капіталу ($R_{ПК}$)	$R_{ПК} = \frac{\Pi}{\overline{ПК}} \cdot 100\%$	Π – чистий прибуток; $\overline{ПК}$ – середні залишки позикового капіталу
2	Коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань ($K_{ОПК}$)	$K_{ОПК} = \frac{D}{\overline{ПК}}$	D – доход (виручка) від реалізації продукції
3	Коефіцієнт оборотності позикового капіталу ($K_{ОПЗ}$)	$K_{ОПЗ} = \frac{D}{\overline{ПЗ}}$	$\overline{ПЗ}$ – середні залишки поточних зобов'язань
4	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості ($K_{ОКЗ}$)	$K_{ОКЗ} = \frac{D}{\overline{КЗ}}$	$\overline{КЗ}$ – середні залишки кредиторської заборгованості

Важливість володіння інформацією про дісний фінансовий стан газорозподільчого підприємства обумовило віднесення його до одного з найважливіших об'єктів управління. Найбільш вагомими та інформативними показниками фінансового стану є оцінка фінансової стійкості та платоспроможності, що реалізується через функцію фінансового аналізу.

1.2. Теоретичні основи аналізу фінансової стійкості та платоспроможності суб'єкта господарювання

Ефективне проведення аналізу фінансової стійкості та платоспроможності газорозподільчого підприємства потребує належного обґрунтування теоретичних та прикладних основ аналізу та його значення у системі управління. Аналіз є функцією системи управління, що спрямована на дослідження різноманітних аспектів господарських явищ і процесів, які виникають у діяльності підприємства, у їх взаємозв'язку та взаємообумовленості.

Призначення аналізу в управлінні фінансовою стійкістю та платоспроможністю газорозподільчого підприємства полягає у виявленні факторів і причин, що обумовлюють фінансовий стан підприємства; оцінці господарської ситуації щодо ступеня і характеру впливу чинників на фінансову стійкість та платоспроможність підприємства; виявленні механізмів управління факторами впливу на фінансову стійкість та платоспроможність з метою оптимізації їх параметрів; опрацюванні, обґрунтуванні та розробці заходів з мобілізації виявлених резервів щодо підвищення фінансової стійкості та платоспроможності; підвищенні ефективності управлінської роботи підприємства як щодо управління фінансовим станом, так і в цілому.

Значення аналізу останнім часом все більше зростає, що обумовлено високим рівнем нестабільності господарського середовища, погіршенням ринкової кон'юнктури, загрозою економічній безпеці газорозподільчих підприємств, потребою підвищення науково-технічного рівня підприємств, а також, звісно, інтеграцією до європейського світового товариства.

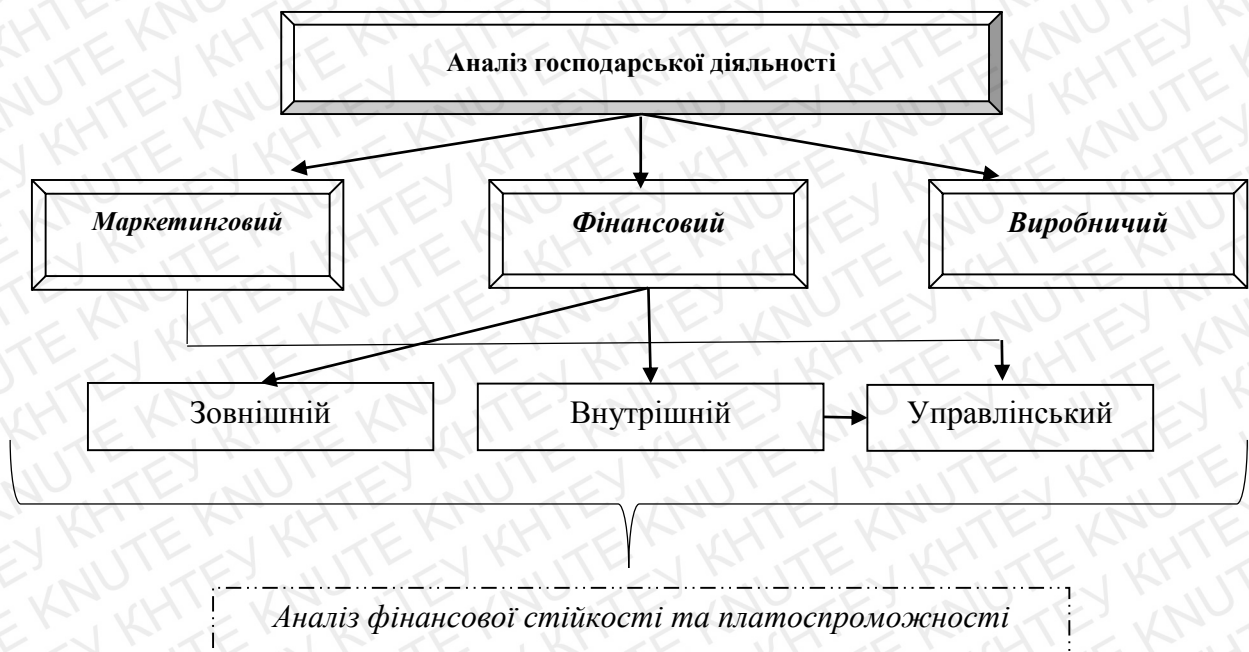
Для формування теоретичного та методичного підґрунтя проведення аналізу фінансової стійкості та платоспроможності газорозподільчого підприємства необхідно, передусім, розглянути призначення аналізу як спеціальної функції управління цим об'єктом.

Якщо дослідити наукову літературу з зазначеної проблематики, видно, що теоретичні засади аналізу розглядаються вченими загалом щодо аналізу як системи спеціальних знань, не зосереджуючись на визначенні його теоретичних

особливостей щодо окремих аналітичних об'єктів, до яких належать фінансова стійкість та платоспроможність підприємства. Це формує теоретичну проблему нашого дослідження та визначає потребу у встановленні найбільш суттєвих теоретико-методичних засад аналізу фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, які включають встановлення його сутності, мети, завдань, функцій, об'єктів, суб'єктів та принципів, методів, що у сукупності створюють науково-методичний інструментарій фінансового аналізу фінансової стійкості та платоспроможності газорозподільчого підприємства.

Зважаючи на те, що фінансова стійкість та платоспроможність є фінансовими показниками газорозподільчого підприємства, в першу чергу, вони є об'єктами саме фінансового аналізу.

Сутність аналізу фінансової стійкості та платоспроможності обумовлюється роллю та місцем цього об'єкта, які він займає у загальній системі аналізу господарської діяльності підприємства (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Місце аналізу фінансової стійкості та платоспроможності у системі аналізу діяльності газорозподільчого підприємства

Як бачимо, фінансовий аналіз, зокрема, фінансової стійкості та платоспроможності є одним із підвидів аналізу господарської діяльності. Фінансовий аналіз є сукупністю методичних прийомів дослідження фінансових

відносин суб'єктів господарювання, обумовлених об'єктивними та суб'єктивними чинниками, що знаходять відображення в обліку [95, с. 10].

Спираючись на це визначення, можемо сформулювати свою позицію щодо сутності *аналізу фінансової стійкості та платоспроможності* підприємства, який, на нашу думку, є процесом дослідження системи параметрів, які характеризують *фінансову стійкість та платоспроможність підприємства*, виявлення основних тенденцій та закономірностей їх зміни з метою з'ясування резервів подальшого підвищення ефективності управління.

В управлінні фінансовою стійкістю та платоспроможністю суб'єкта господарювання фінансовий аналіз займає проміжне положення між збором інформації та розробкою і прийняттям управлінських рішень (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Місце фінансового аналізу в процесі прийняття рішень щодо управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю підприємства

Інформація, представлена на рис. 1.4, ілюструє те, що у процесі управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю підприємства фінансовий аналіз є інструментом формування інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень. Це визначає його мету та завдання.

Метою аналізу фінансової стійкості та платоспроможності підприємства є формування інформаційного забезпечення системи управління підприємства щодо фактичних параметрів його фінансового стану в частині фінансової

стійкості та платоспроможності та можливостей підприємства стосовно його нарощення задля зростання ринкової вартості підприємства.

Досягнення мети аналізу фінансової стійкості та платоспроможності підприємства потребує встановлення та виконання низки завдань.

Основними *завданнями* аналізу фінансової стійкості та платоспроможності підприємства є:

- оцінка структури активів і пасивів підприємства як факторів впливу на фінансову стійкість та платоспроможність;
- визначення динаміки та ефективності використання активів і пасивів;
- виявлення тенденцій та закономірностей зміни показників, що визначають фінансову стійкість та платоспроможність підприємства;
- прогноз динаміки кількісних характеристик фінансової стійкості та платоспроможності для забезпечення стійкого фінансового стану підприємства та запобігання ризику банкрутства;
- пошук резервів підвищення фінансової стійкості та платоспроможності.

Об'єктами аналізу фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, є показники обліку, на основі яких розраховуються відносні коефіцієнти (обсяги власного та позикового капіталу, зобов'язань та ін.).

Здійснення фінансового аналізу фінансової стійкості та платоспроможності, як і будь-якої іншої аналітичної діяльності, має здійснюватися на основі дотримання основних його принципів (рис. 1.5).

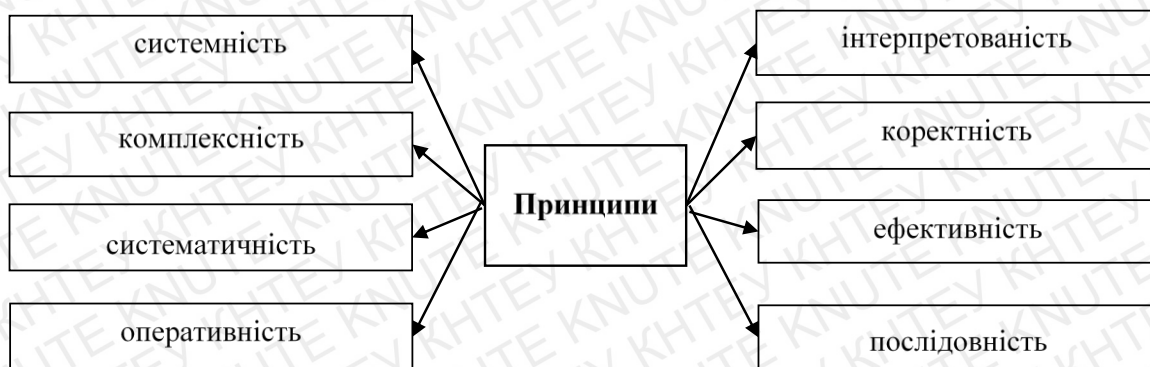

Рис. 1.5. Принципи аналізу фінансової стійкості та платоспроможності підприємства

Розглянемо сутність зазначених на рис. 1.5 основних принципів аналізу фінансової стійкості та платоспроможності підприємства:

- системність (полягає в дослідженні фінансової стійкості та платоспроможності підприємства як системи, елементи якої пов'язані між собою та зовнішнім і внутрішнім середовищем);

- комплексність (полягає в охопленні всіх необхідних показників для дослідження фінансової стійкості та платоспроможності та вивченні причинно-наслідкових взаємозв'язків між ними);

- систематичність (принцип вказує на потребу планування аналізу фінансової стійкості та платоспроможності і регулярність його здійснення);

- оперативність (формування релевантного інформаційного забезпечення системи управління для регулювання значень показників, які визначають фінансову стійкість та платоспроможність підприємства);

- інтерпретованість (при тлумаченні результатів аналізу фінансової стійкості та платоспроможності необхідно орієнтуватися на встановлені та обґрунтовані еталонні значення показників);

- послідовність (забезпечується поетапним здійсненням аналізу фінансової стійкості та платоспроможності, що дозволяє робити узагальнення за результатами виконання кожного етапу);

- коректність (полягає в використанні адекватних показників, які доцільні та доречні при проведенні аналізу фінансової стійкості та платоспроможності, відповідають особливостям виду діяльності газорозподільчого підприємства).

- ефективність (полягає у забезпеченні максимальної прибутковості та нарощення вартості газорозподільчого підприємства за рахунок підвищення фінансової стійкості та платоспроможності).

Для того, щоб зрозуміти і правильно оцінити те чи інше економічне явище, необхідно не тільки вивчати усі взаємозв'язки і взаємозалежності з іншими явищами, а й досліджувати формування, динаміку та структуру зміни характеристик досліджуваного економічного явища, що неможливо без використання способів (інструментів) аналізу. Використання сукупності

способів (інструментів) аналізу є характерною особливістю аналізу фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

До основних способів (інструментів) фінансового аналізу фінансової стійкості та платоспроможності підприємства можна віднести:

- логічні способи обробки інформації (порівняння, відносних і середніх величин, графічного і табличного подання даних, групування, балансовий);
- способи детермінованого факторного аналізу (ланцюгової підстановки, абсолютних різниць, відносних різниць, інтегральний, логарифмування);
- способи стохастичного факторного аналізу (кореляційний аналіз) [95].

Окрім теоретичних проблем аналізу не менш важливим є виділення та вирішення проблем прикладного характеру. Нижче згруповано найбільш актуальні, на наш погляд, проблеми аналізу стійкості та платоспроможності підприємства та визначено орієнтовні напрямки їх вирішення (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Прикладні проблеми аналізу стійкості та платоспроможності газорозподільчого підприємства та напрямки їх вирішення

Проблеми	Орієнтовний напрямок вирішення проблеми
Некоректне розуміння управліннями сутності та призначення фінансового аналізу в управлінні фінансовою стійкістю та платоспроможністю підприємства	Проведення роз'яснювальних робіт та консультування адміністрації та іншого управлінського персоналу газорозподільчого підприємства
Дефіцит кваліфікованих кадрів, які забезпечують здійснення якісного аналізу фінансовою стійкістю та платоспроможністю	Підвищення кваліфікації осіб, що вже мають практичний стаж роботи фінансовим аналітиком, шляхом проходження ними курсів з підвищення кваліфікації
Нормативно-правове забезпечення з питань фінансового аналізу обмежується інструкціями, можливості використання яких у практичній діяльності є досить обмеженими	Необхідно вводити нові нормативні акти та вдосконалювати існуючі
Недостатнє наукове опрацювання методичних аспектів проведення аналізу в частині фінансової стійкості та платоспроможності підприємства за окремими його складовими об'єктами	Необхідне ґрунтовне наукове опрацювання комплексу питань, пов'язаних із аналізом фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, виокремлення і вчасне вирішення проблем у цій сфері, розробка методичних рекомендацій з проведення аналізу за об'єктами
Підприємства не приділяють достатньо уваги системному фінансовому аналізу, перманентній діагностиці та прогнозуванню фінансової стійкості та платоспроможності	Удосконалення системи проведення фінансового аналізу фінансової стійкості та платоспроможності газорозподільчого підприємства
Недосконалість форм робочих та звітних документів з аналізу фінансової стійкості та платоспроможності	Розробка внутрішньофірмових робочих та звітних документів з аналізу фінансової стійкості та платоспроможності газорозподільчого підприємства
Низький рівень автоматизації аналізу робочих та звітних документів з аналізу фінансової стійкості та платоспроможності підприємства	Розробка нових чи адаптація існуючих комп'ютерних програм, що дозволить автоматизувати процес аналізу фінансової стійкості та платоспроможності

Примітка: авторська розробка

Підсумовуючи дані табл. 1.5, можемо стверджувати, що на сьогодні основними практичними проблемами аналізу фінансової стійкості та платоспроможності підприємства є брак фахівців з достатнім досвідом аналітичної роботи, відсутність типових форм документів, ігнорування управлінським персоналом важливості аналізу тощо.

Для підприємств проведення фінансового аналізу відповідно до законодавства не є обов'язковою нормою. Це означає те, що керівництво газорозподільчого підприємства, усвідомлюючи важливість аналізу аналізу стійкості та платоспроможності, має самостійно вирішувати організаційні та методичні проблеми, пов'язані з проведенням аналізу. Наприклад, внутрішніми регламентами підприємства мають встановлюватися кваліфікаційні вимоги до апарату працівників, на яких покладено функції здійснення фінансового аналізу.

Підприємство має мати професійних, кваліфікованих кадрів, які в змозі виконувати покладені на них функціональні обов'язки. Залежно від розмірів та обсягів діяльності газорозподільчого підприємства організація фінансового аналізу може бути здійснена шляхом виділення посади фінансового аналітика, служби фінансового аналізу або ж передачі функцій фінансового аналізу спеціальній компанії на умовах аутсорсингу.

Якщо керівництво підприємства приймає рішення створити аналітичну службу, її діяльність має бути закріплена положенням про службу фінансового аналізу. Працівники служби мають володіти знаннями у сфері бухгалтерського обліку і фінансів, економічного і фінансового аналізу, управління активами та пасивами, фінансового менеджменту тощо. Питання визначення посадових обов'язків фінансових аналітиків визначається безпосередньо на підприємстві шляхом розробки посадових інструкцій.

Важливе значення у формуванні кадрового забезпечення аналітичної служби підприємства має підвищення якості професійної підготовки фахівців з фінансової аналітики у навчальних закладах, удосконалення існуючих методик навчання та максимальне їх наближення до підготовки вирішення тих проблем, з якими аналітики стикнуться в професійній діяльності.

Важливе значення при здійсненні фінансового аналізу має документальне відображення аналітичних операцій. Розробка типових форм документів полегшила б роботу аналітиків і керівництва при прийнятті на основі інформації аналізу управлінських рішень.

Не слід забувати і про такий аспект, як розробка методики фінансового аналізу, яка теж має певні проблеми, зокрема: існує недостатня кількість методичних розробок з аналізу за об'єктами, зокрема, щодо оцінки фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, відсутність методичних рекомендацій з питань автоматизації аналізу тощо.

З урахуванням вищезазначеного сформулюємо орієнтовні напрямки покращення фінансового аналізу стійкості та платоспроможності підприємства:

- розробка та перегляд внутрішніх документів, що стосуються функції фінансового аналізу відповідно до потреб підприємства;
- визначення функцій і завдань аналізу стійкості та платоспроможності підприємства у взаємодії з іншими функціональними службами;
- розробка організаційно-технологічних схем та процедур проведення аналізу фінансової стійкості та платоспроможності підприємства;
- розробка програми підвищення якості служби фінансового аналізу;
- регулярна оцінка діяльності служби фінансового аналізу;
- подальша розробка на основі світового досвіду і впровадження нормативів фінансового аналізу, інструкцій, методичних рекомендацій;
- здійснення професійної підготовки фахівців з фінансової аналітики.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження було досліджено теоретичні та прикладні проблеми аналізу стійкості та платоспроможності підприємства, визначено зміст основних його складових. Сформульовано пропозиції щодо визначення сутності, мети, завдань, принципів, інших теоретичних аспектів аналізу аналізу стійкості та платоспроможності підприємства. Рекомендації щодо прикладних аспектів його впровадження є основою для усвідомлення управлінським персоналом його значення з метою подальшої організації та практичного здійснення у діяльності підприємств.

Висновки до розділу 1

Проведене дослідження теоретичних засад аналізу фінансової стійкості та платоспроможності газорозподільчого підприємства дало змогу сформулювати наступні висновки та рекомендації.

Газорозподільчі підприємства є стратегічно важливими суб'єктами економіки України. Однак, на сьогодні переважна частина підприємств галузі відзначаються нестабільністю функціонування та нестійким фінансовим станом.

Встановлено, що фінансовий стан газорозподільчого підприємства є взаємопов'язаною сукупністю елементів, які характеризують рівень забезпеченості підприємства необоротними і оборотними активами (майновий потенціал); достатність, оптимальну структуру та збалансованість джерел фінансування (фінансовий потенціал) за рахунок фінансових ресурсів, що дозволяє своєчасно погашати заплановані чи незаплановані витрати зі збереженням сталого розвитку підприємства. Визначено специфічні фактори впливу на фінансовий стан підприємства, яке займається послугами з газорозподілення та газопостачання.

Аналіз фінансової стійкості та платоспроможності дозволяє висувати гіпотези про закономірність, ризики та причини формування нестійкого фінансового стану газорозподільчого підприємства, створює базу для пошуку резервів покращення фінансового стану газорозподільчого підприємства, Шляхом співставлення фактичних параметрів фінансового стану підприємства з базовими величинами (аналогічними показниками попередніх років, нормативними, середньогалузевими, показниками еталонних підприємств) аналіз дає можливість оцінити фінансовий стан газорозподільчого підприємства та визначити резерви підвищення його фінансової стійкості та платоспроможності. Переважна частка газорозподільчих підприємств отримують збитки, що може призвести до кризового стану, а тому проведення аналізу фінансової стійкості та платоспроможності газорозподільчих підприємств допоможе попередити такі негативні явища у перспективі.

РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАЦІЙНО-ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

2.1. Організаційно-економічна характеристика ПАТ «Київоблгаз»

Базовим підприємством для написання випускної кваліфікаційної роботи є публічне акціонерне товариство «Київоблгаз» (далі – ПАТ «Київоблгаз», Товариство). ПАТ «Київоблгаз» є юридичною особою приватного права за законодавством України, створене та діє відповідно до положень Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Законів України «Про акціонерні товариства», про цінні папери та фондовий ринок, а також інших нормативно-правових актів України.

Товариство створене на підставі рішення Державного комітету по нафті та газу від 4 травня 1994 р. №182 шляхом перетворення Державного підприємства концерну по газопостачанню та газифікації «Київоблгаз» у Відкрите акціонерне товариство по газопостачанню та газифікації «Київоблгаз» на підставі Указу Президента України «Про корпоратизацію підприємств» від 15 червня 1993 року № 210/93. У зв'язку з набранням чинності Закону України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 року №514-УІ Відкрите акціонерне товариство по газопостачанню та газифікації «Київоблгаз» перейменовано у Публічне акціонерне товариство по газопостачанню та газифікації «Київоблгаз».

ПАТ «Київоблгаз» зареєстроване та здійснює господарську діяльність за адресою: 08150, Україна, Київська область, Києво-Святошинський район, м. Боярка, вул. Шевченка, 178.

ПАТ «Київоблгаз» є юридичною особою, яке створене відповідно до чинного законодавства України без обмеження строку діяльності, має найменування, самостійний баланс, круглу печатку та штампи із своїм найменуванням, фірмові бланки, має знаки для товарів та послуг, промислові зразки та інші об'єкти інтелектуальної власності Товариства, має право відкривати (закривати) поточні, валютні, депозитні та інші рахунки в

банківських установах, а також складає зведену консолідовану звітність, включаючи баланси по всіх структурних підрозділах Товариства.

Відповідно до Статуту, метою діяльності ПАТ «Київоблгаз» є отримання прибутку; створення високо конкурентного бізнесу з використанням найкращих підходів та методів управління; збільшення ефективності роботи, спрямованої на ріст прибутковості та збільшення ринкової капіталізації Товариства; побудова системи взаємовідносин із зовнішнім середовищем (клієнтами, партнерами, конкурентами), базуючись на принципах відкритості та прозорості.

Цілями створення і діяльності ПАТ «Київоблгаз» є:

- отримання прибутку, підвищення прибутковості виробництва, збільшення вартості Товариства;
- забезпечення ефективного функціонування і розвитку системи стійкого забезпечення споживачів природним та/або скрапленим газом;
- розвиток газового комплексу, збереження існуючих і створення нових виробничо-технічних і технологічних зв'язків;
- підвищення конкурентоспроможності та рівня надання послуг з розподілу природного газу, технічного рівня газорозподільної системи, освоєння нових ринків збуту продукції;
- ведення виробництва відповідно до сучасних екологічних норм і правил;
- відповідність обліку діяльності Товариства міжнародним стандартам та правилам аудиту.

Для досягнення зазначених цілей Товариство забезпечує вирішення наступних задач:

- забезпечення сучасних умов розподілу природного чи скрапленого газу;
- створення дієвих механізмів взаєморозрахунків між підприємствами;
- організація безперервних товаропотоків від виробників до споживачів;
- забезпечення гарантованого самофінансування і самокредитування в структурі інвестування виробництва.

Основні види діяльності ПАТ «Київоблгаз» представлено на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Види господарської діяльності ПАТ «Київоблгаз»

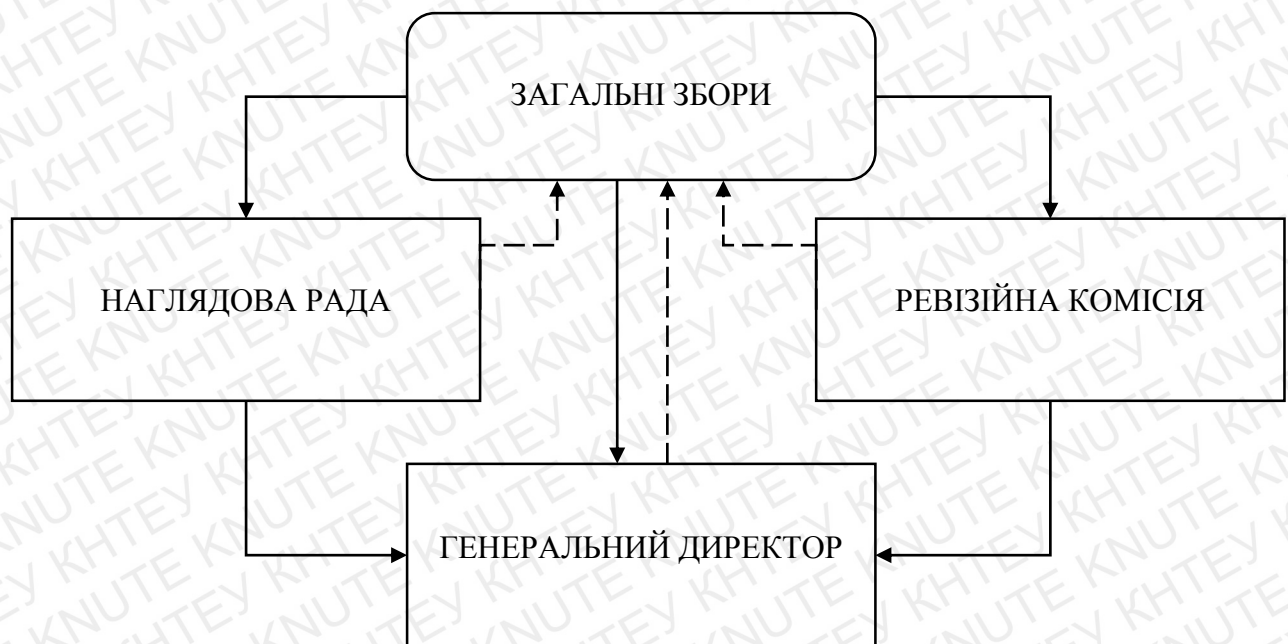
Відповідно до Статуту, ПАТ «Київоблгаз» може здійснювати також інші види господарської діяльності: господарське управління будівництвом; укладання угод генерального підряду при будівництві житлових масивів; надання консультативних послуг у сфері архітектури; фінансово-економічну діяльність; операції з нерухомістю; посередницькі послуги; лізингову діяльність та інше.

Підприємство має ієрархічну структуру управління. В управлінні ПАТ «Київоблгаз» знаходиться 7 філій: Переяслав-Хмельницька, Білоцерківська, Кагарлицька, Броварська, Васильківська, Вишгородська, Таращанська та Києво-Святошинська (Боярська).

Управління діяльністю Товариства здійснюють його органи, склад і порядок обрання (призначення) яких визначається Статутом та законодавством.

Органи управління та контролю ПАТ «Київоблгаз» зображено на рис. 2.2.

Примітка:

спрямованість контрольних дій

підпорядкування органу управління

Рис. 2.2. Органи управління та контролю ПАТ «Київоблгаз»

Джерело: розроблено автором

Як бачимо на рис. 2.2 до органів управління ПАТ «Київоблгаз» належать Загальні збори акціонерів, Наглядова рада Товариства (Виконавчий орган Товариства), Правління Товариства, Ревізійна комісія Товариства. Вищим органом Товариства є Загальні збори. Зміни у кількісному складі органів Товариства та зміни їх виключної компетенції затверджуються Загальними зборами шляхом внесення змін до Статуту та/або внутрішніх документів.

Посадовими особами органів управління ПАТ «Київоблгаз» визнаються

Голова та члени Наглядової ради, Голова та члени Правління, Голова та члени Ревізійної комісії. Посадові особи органів Товариства повинні діяти в інтересах Товариства. На них розповсюджується законодавство про працю України.

Дослідження повноважень органів управління, проведене нами за допомогою вивчення посадових інструкцій, статуту, іншої документації ПАТ «Київоблгаз» засвідчило їх повну відповідність вимогам Господарського кодексу (дод. А). Зокрема, до компетенції Загальних зборів належить:

- визначення основних напрямів діяльності Товариства;
- внесення змін до Статуту Товариства;
- прийняття рішення про розміщення або анулювання викуплених акцій;
- прийняття рішення про зміну типу Товариства;
- прийняття рішення про збільшення чи зменшення Статутного капіталу;
- затвердження річного звіту Товариства;
- розподіл прибутку і збитків Товариства;
- затвердження Принципів (кодексу) корпоративного управління.

Загальні збори ПАТ «Київоблгаз» можуть вирішувати також будь-які інші питання діяльності підприємства.

Варто зазначити, що задекларований у Статуті Товариства тезис щодо принципів (кодексу) корпоративного управління наразі не реалізується у практиці діяльності ПАТ «Київоблгаз». За інформацією, висвітленою у річній фінансовій звітності, власного кодексу (принципів) корпоративного управління Товариство не має. Це, на наш погляд, необхідно виправити.

Наглядова рада є колегіальним органом, що здійснює захист прав акціонерів Товариства і в межах компетенції, визначеної Статутом та законодавством, здійснює управління Товариством, а також контролює та регулює діяльність Правління. Головними функціями Наглядової ради є: визначення стратегії розвитку підприємства; забезпечення ефективного контролю за його фінансово-господарською діяльністю; забезпечення реалізації та захисту прав акціонерів; врегулювання корпоративних конфліктів.

Керівництво поточною діяльністю, що охоплює юридичні та фактичні дії, які здійснюються у внутрішній та зовнішній сфері діяльності Товариства, крім

питань та дій, що належать до компетенції Загальних зборів Товариства, Наглядової ради Товариства та Ревізійної комісії, здійснює колегіальний виконавчий орган Товариства Правління. Кількісний склад Правління становить 6 осіб, в тому числі Голова Правління та члени Правління. Правління підзвітне Загальним зборам і Наглядовій раді, організовує виконання їх рішень. Голова та члени Правління обираються Наглядовою радою на строк 3 роки.

Голова Правління Товариства несе відповідальність за організацію бухгалтерського та податкового обліку та разом із головним бухгалтером, за своєчасне подання щорічного звіту та іншої фінансової звітності до відповідних органів, а також відомостей про діяльність Товариства, що надаються акціонерам, кредиторам і засобам масової інформації. Голова Правління ПАТ «Київоблгаз» відповідає за забезпечення фіксування всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну, але не менше трьох років.

ПАТ «Київоблгаз» щорічно оприлюднює у встановленому порядку річну фінансову звітність, що висвітлює інформацію про фінансовий стан та результати діяльності підприємства (дод. Б, В, Г, Д, Ж, З, К, Л, М, Н). Для проведення перевірки фінансово-господарської діяльності Товариства Загальні збори обирають Ревізійну комісію. Кількісний склад Ревізійної комісії ПАТ «Київоблгаз» становить 3 особи, у т.ч. Голова Ревізійної комісії.

Ревізійна комісія інформує Загальні збори, Наглядову раду про результати перевірок фінансово-господарської діяльності Товариства, складає та подає на затвердження Загальних зборів висновок з аналізом фінансової звітності Товариства та дотримання Товариством законодавства під час провадження фінансово-господарської діяльності, доповідає про результати здійснених нею ревізій та перевірок Загальним зборам, Наглядовій раді. Ревізійна комісія має право залучати до проведення ревізій та перевірок зовнішніх експертів.

Ревізійна комісія здійснює перевірку фінансово-господарської діяльності Товариства за результатами фінансового року, а також спеціальну перевірку діяльності Товариства. За підсумками перевірки фінансово-господарської діяльності Товариства за результатами фінансового року Ревізійна комісія готує

висновок, в якому міститься інформація про підтвердження достовірності та повноти даних фінансової звітності за відповідний період та про факти порушення законодавства під час провадження фінансово-господарської діяльності, а також встановленого порядку ведення бухгалтерського обліку та подання звітності. Спеціальна перевірка діяльності Товариства проводиться з ініціативи Ревізійної комісії, за рішенням Загальних зборів, Наглядової ради, Правління або на вимогу акціонерів (акціонера), які (який) на момент подання вимоги сукупно є власниками (власником) більше 10% голосуючих акцій.

Відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», річна фінансова звітність ПАТ «Київоблгаз» також підлягає обов'язковій перевірці незалежним аудитором (аудиторською фірмою). Посадові особи ПАТ «Київоблгаз» зобов'язані забезпечити доступ незалежного аудитора (аудиторської фірми) до всіх документів, необхідних для перевірки результатів фінансово-господарської діяльності Товариства.

Незалежним аудитором (аудиторською фірмою) не може бути афілійована особа Товариства, афілійована особа посадової особи Товариства, особа, яка надає консультаційні послуги Товариству. З метою дослідження відповідності інформації, задекларованої у Статуті ПАТ «Київоблгаз» фактичному стану здійснення контролю фінансового-господарської діяльності Товариства, нами було проведено анкетування адміністрації ПАТ «Київоблгаз» щодо форм контролю, які застосовувалися у 2018 році (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Форми контролю фінансового-господарської діяльності ПАТ «Київоблгаз»

№ пор.	Форми контролю	Суб'єкт контролю	Так	Ні
1	Ревізія (внутрішня)	Ревізійна комісія (ревізор) підприємства	✓	
2	Внутрішній аудит	Відділ внутрішнього аудиту акціонерного товариства		✓
3	Незалежний аудит	Аудиторська фірма (аудитор-ФОП)	✓	
4	Державний аудит	Державна аудиторська служба України		✓
5	Ревізія (інспектування)	Державна аудиторська служба України		✓

Джерело: складено автором

Інформація табл. 2.1 засвідчує, що у 2018 році щодо діяльності ПАТ «Київоблгаз» застосовувалися такі форми контролю як ревізія, яка проводиться Ревізійною комісією Товариства щорічно, та незалежний аудит - за договором з аудиторською фірмою. Так, фінансову звітність Товариства за 2018 рік підтверджувала міжнародна аудиторська фірма ТОВ «БДО», за результатами чого було надано думку аудитора «із застереженням».

Варто звернути увагу на те, що на підприємстві не проводився внутрішній аудит, який, за умови належної організації, може бути прогресивною та дієвою формою контролю. Тому, ми рекомендуємо розглянути можливість та доцільність його запровадження. На відміну від перевірок Ревізійної комісії, які здійснюються лише під кінець фінансового року, постійно діючий відділ внутрішнього аудиту забезпечуватиме перманентний контроль фінансово-господарської діяльності Товариства протягом усіх етапів її здійснення, не лише виявляючи порушення, а й запобігаючи їх виникненню (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Підпорядкованість відділу внутрішнього аудиту ПАТ «Київоблгаз»

Джерело: розроблено автором

Діяльність відділу внутрішнього аудиту повинна включати пошук нових методів підвищення ефективності управління фінансовим станом підприємства. Для вирішення поставлених завдань такому відділу необхідно розробити комплексну методику проведення внутрішнього аудиту платоспроможності та

фінансової стійкості ПАТ «Київоблгаз». Така методика має складатися з інформаційного забезпечення, виділення основних етапів проведення перевірок за планом та програмою, а застосування моделей і методів з метою розробки рекомендацій щодо підвищення ефективності управління.

Цінним ресурсом, без якого не можлива діяльність ПАТ «Київоблгаз», є людський капітал, втілений у персоналі підприємства. У своїй діяльності керівництво ПАТ «Київоблгаз» значну увагу приділяє розробці та реалізації кадрової політики. Товариство, відповідно до чинного законодавства, самостійно розробляє і затверджує штатний розклад (розпис), визначає фонд оплати праці та встановлює форми, системи і розміри оплати праці працівників, порядок надання і тривалість щорічних відпусток; має право самостійно встановлювати для працівників додаткові відпустки, скорочений робочий день, інші пільги тощо; має право залучати для роботи українських та іноземних спеціалістів.

Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу 3820 осіб. Середня чисельність позаштатних працівників, які працюють за сумісництвом 34 особи. Фонд оплати праці в 2018 році складає 366 260,6 тис. грн., збільшення розміру фонду оплати праці відносно попереднього року відбулося за рахунок підвищення заробітної плати.

Для забезпечення належного рівня кваліфікації працівників на підприємстві у 2018 році навчальним комбінатом ПАТ «Київоблгаз» проводилася кваліфікаційна підготовка робітників: слюсарів, зварників та monterів із захисту підземних трубопроводів від корозії. Первинну підготовку пройшло 146 робітників, перепідготовку пройшло 130 робітника, підвищення кваліфікації пройшло 55 робітників. Також проводилися навчання працівників з питань охорони праці. Навчання пройшли 3340 осіб, з них: робітників - 2706, інженерно-технічних працівників - 634.

Відповідно до Статуту, ПАТ «Київоблгаз» здійснює свою діяльність з метою отримання прибутку. Порядок розподілу прибутку і покриття збитків Товариства визначається рішенням Загальних зборів. Динаміку доходів, витрат і фінансових результатів ПАТ «Київоблгаз», розраховану на основі звіту про фінансові результати (сукупний дохід) за 2014-2018 рр., наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка доходів, витрат та фінансових результатів ПАТ «Київоблгаз»

тис. грн

№ пор.	Показник	Роки			Відхилення			
		2014	2017	2018	2018/2014		2018/2017	
					Абс.	Відн., %	Абс.	Відн., %
1	Чистий дохід від реалізації послуг	2229776	6 287 579	6779546	4 549 770	204,0	491 967	7,8
2	Собівартість реалізованих послуг	2239405	6 382 759	7164165	4 924 760	219,9	781 406	12,2
3	Валовий збиток	9629	95 180	384619	374 990	3894,4	289 439	304,1
4	Інші операційні доходи	12725	76 474	174929	162 204	1274,7	98 455	128,7
5	Адміністративні витрати	35128	41 184	50254	15 126	43,1	9 070	22,0
6	Інші операційні витрати	81172	1 059 139	1130593	1 049 421	1292,8	71 454	6,7
7	Фінансовий результат від операційної діяльності (збиток)	113204	1119029	1390537	1 277 333	1128,3	271 508	24,3
8	Інші фінансові доходи	34574	11 005	5903	-28 671	-82,9	-5 102	-46,4
9	Фінансові витрати	19183	5 2)12	8551	-10 632	-55,4	3 339	64,1
10	Фінансовий результат до оподаткування (збиток)	97813	1 113 236	1393185	1 295 372	1324,3	279 949	25,1
11	Чистий фінансовий результат (збиток)	42343	1123883	1404835	1 362 492	3217,8	280 952	25,0

Джерело: складено за даними дод. Б, В, К, Л, М, Н

За інформацією аналітичної таблиці 2.2 можемо зробити висновок про те, що чистий дохід ПАТ «Київоблгаз» за 2014-2018 рр. має динаміку до суттєвого зростання: на 4 549 770 тис. грн (204%). При цьому, спостерігаємо подібні темпи зростання щодо собівартості реалізованих підприємством послуг: на 4924760 тис. грн. (219,9%) за 2014-2018 рр. Собівартість наданих послуг ПАТ «Київоблгаз» перевищує одержані підприємством доходи від їх реалізації, наслідком чого є збиткова діяльність підприємства. Зокрема, чистий збиток ПАТ «Київоблгаз» у 2014 р. склав 42343 тис. грн, а у 2018 р. значення показника склало 1404835 тис. грн, що на 1362492 тис. грн або 3217,8% більше. Це вказує на суттєві негативні тенденції у діяльності підприємства (рис. 2.4).

ПАТ «Київоблгаз» функціонує з метою одержання прибутку, а у 2014-2018 рр. підприємство є збитковим, при чому ситуація суттєво погіршується.

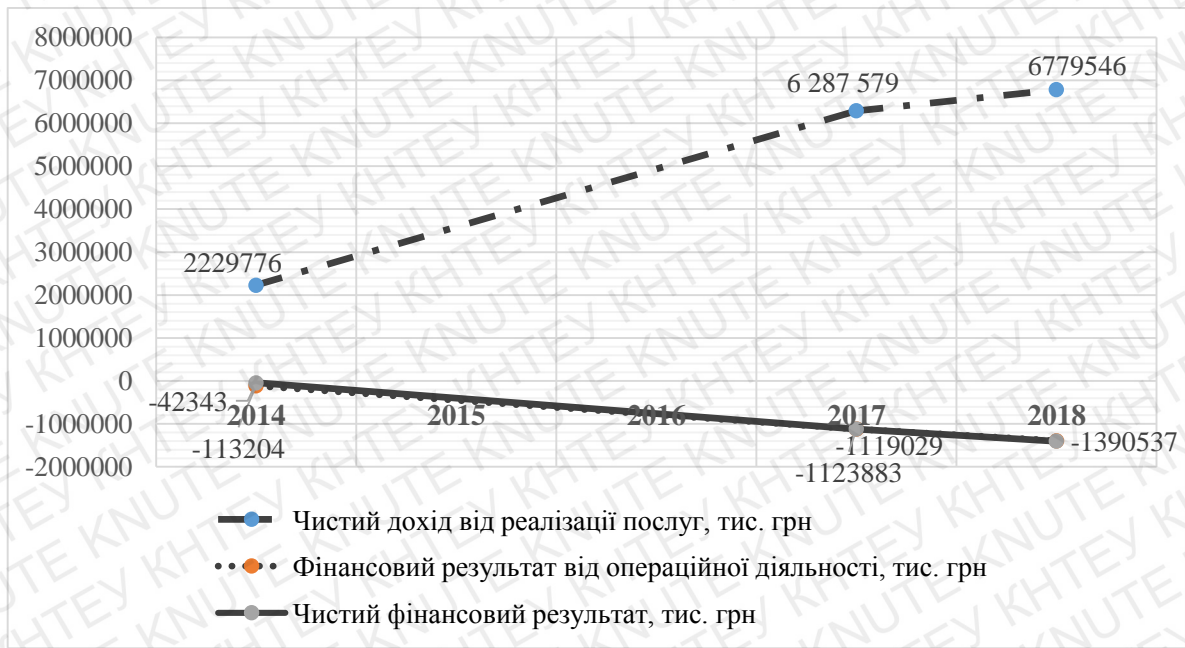

Рис. 2.4. Значення фінансових результатів ПАТ «Київоблгаз» у 2014-2018 рр.

За результатами дослідження діяльності ПАТ «Київоблгаз» нами було виявлено *основні проблеми, які обумовили збитковість підприємства*. Основними причинами отримання збитку від операційної діяльності ПАТ «Київоблгаз» по розподілу природного газу за регульованим тарифом є зменшення обсягів розподілу природного газу. Так, із 1 815,9 млн. м куб., передбачених структурою тарифу (діючого станом на 31.12.2018 р.), фактично протранспортовано 1 714, 9 млн. м куб. Таким чином, товариство недоотримало тарифної виручки по послугах з розподілу в сумі 57,3 млн. грн. (без ПДВ).

Окрім того, за підсумками 2018 року фактичний обсяг природного газу для виробничо-технологічних потреб становить 87,4 млн. куб. м газу, що відповідає обсягам, затвердженим Наказом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України. Сума тарифної виручки (за середньозваженим тарифом на фактично протранспортовані обсяги газу) на оплату вартості природного газу для виробничих та власних потреб в 2018 році складає 512,8 млн. грн. (без ПДВ). Фактична вартість обсягів природного газу для виробничо-технологічних та власних потреб за 2018 рік, згідно діючих цін, які на протязі року постійно зростали, склала 996,9 млн. грн., що свідчить про відсутність в структурі тарифу джерела для покриття вартості газу на вказані потреби в сумі 484,1 млн. грн.

З урахуванням вищезазначених проблем, стратегічні напрямки вдосконалення подальшої діяльності ПАТ «Київоблгаз» повинні полягати у такому: отримання затвердженої НКРЕКП структури тарифу; виконанні затвердженої інвестиційної програми; забезпеченні дотримання дисципліни газоспоживання; виконанні заходів, щодо підготовки до осінньо-зимового періоду; оптимізації та модернізації газорозподільних систем; покращенні обліку природного газу, скорочення технологічних втрат газу; забезпеченні своєчасного виконання регламентних робіт на газопроводах, спорудах та приладах обліку; забезпеченні надання послуг з розподілу газу на території обслуговування.

2.2. Організаційно-інформаційна модель аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання

Рациональна організація аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання значною мірою визначається дотриманням встановлених формалізованих норм. Формалізація аналізу фінансової стійкості і платоспроможності підприємства здійснюється шляхом побудови організаційно-інформаційної моделі. Як правило, така модель складається з окремих блоків, які формують цілісне уявлення про основні елементи аналітичного процесу.

Невід'ємним елементом побудови організаційно-інформаційної моделі аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» є забезпечення повної і релевантної інформації щодо елементів аналітичного процесу, застосування і реалізація яких дозволяє отримати дані щодо поточного стану, динаміки, прогнозних параметрів фінансової стійкості підприємства. Відтак, організаційно-інформаційна модель аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» є стислим відображенням аналітичного процесу щодо його мети і завдань, суб'єктів і об'єктів дослідження, системи показників, які дозволяють дослідити об'єкти та інформаційного забезпечення.

Конкретизація вищевказаних складових є підґрунтям для розробки методики аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз»

та її практичної реалізації. В свою чергу, це дозволяє визначити параметри фінансової стійкості і платоспроможності, визначити можливості його нарощення за різних варіантів зміни факторів господарського середовища.

Організаційно-інформаційна модель аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» включає такі елементи як мета і завдання, об'єкти та суб'єкти аналізу; методичні прийоми обробки інформації, які застосовуються в аналізі фінансової стійкості і платоспроможності, показники, що характеризують параметри фінансової стійкості і платоспроможності, прийоми узагальнення і реалізації результатів аналізу. Для формування комплексного уявлення про організаційно-інформаційну модель аналізу фінансової стійкості і платоспроможності розглянемо детально кожен складову.

Призначення аналізу, як функції системи управління, полягає у формуванні релевантної інформації щодо параметрів об'єкта управління для прийняття управлінських рішень. Виходячи з цього, визначимо мету та завдання аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Мета і завдання аналізу фінансової стійкості та платоспроможності ПАТ «Київоблгаз»

Після формулювання мети і завдань аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» слід визначитися з об'єктами, які підлягатимуть аналізу, та суб'єктами, до компетенції яких належить організація та проведення аналізу. Суб'єкт та об'єкт є обов'язковими елементами фінансового аналізу, адже, якщо не буде визначено кому і що потрібно аналізувати, реалізація мети і завдань аналізу є неможливою.

Визначимо об'єкти та суб'єкти аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Об'єкти і суб'єкти аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз»

Об'єкти, які впливають на фінансову стійкість та платоспроможність газорозподільного підприємства, є обсяг та структура його активів і пасивів. При цьому, акцент в аналізі ставиться не лише на оцінюванні існуючих параметрів, але й на визначенні прихованих, покращення фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» можна лише з огляду на фактори, які впливають на їх параметри, тому їх теж слід віднести до складу об'єктів.

До суб'єктів аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» належать органи управління газорозподільного

підприємства, економічні служби, керівники функціональних підрозділів, а також зовнішні користувачі інформації. Суб'єктом аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» мають бути спеціалізовані аналітичні відділи чи фінансові аналітики, які добре знаються на особливостях діяльності газорозподільчого підприємства та методиці аналізу.

Слід зазначити, що у ПАТ «Київоблгаз» посади фінансового аналітика не передбачено, тому, окремі аналітичні функції виконує економіст підприємства. На нашу думку, для якісного аналізу необхідно, щоб на цій роботі спеціалізувалася окрема особа. ПАТ «Київоблгаз» прагне до оптимізації витрат на оплату праці, тому, замість введення штатної одиниці ми рекомендуємо йому користуватися послугами спеціалізованої компанії та отримувати послуги з аналізу фінансової стійкості і платоспроможності на умовах аутсорсингу.

Користувачами результатів аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» є Генеральний директор та менеджери, які приймають управлінські рішення. Учасники (власники) підприємства, його менеджери функціональних підрозділів є внутрішніми користувачами.

Зовнішніми користувачами результатів аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» з прямою фінансовою зацікавленістю є потенційні інвестори, банки, фінансово-кредитні організації, які роблять висновок стосовно фінансових перспектив підприємства у майбутньому.

Наявність достовірної внутрішньої та зовнішньої інформації, її перманентна обробка і аналіз, здійснення кількісних розрахунків потребує визначення і застосування системи аналітичних показників.

Показники, які слід застосовувати при аналізі фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз», поділяються на абсолютні та відносні. До абсолютних відносяться показники обсягу: вартісні і натуральні. Зокрема, це балансова вартість активів, обсяг власного та позикового капіталу.

Відносні показники у аналізі фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» відображають інформацію про досліджуваний об'єкт за допомогою оцінки структури, інтенсивності процесів, динаміки тощо.

Показники, які слід застосовувати в аналізі фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз», представлено на рис. 2.7.

Рис. 2.7. Перелік показників, які застосовуються в аналізі фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз»

Окремого розгляду потребує інформаційна компонента організаційно-інформаційної моделі аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз». У моделі інформаційне забезпечення розподілено на зовнішню і внутрішню за ознакою середовища її виникнення. Більш детальна класифікація інформаційного забезпечення передбачає його поділ за джерелами формування та напрямками використання. Найбільш вагомий масив внутрішньої інформації для аналізу фінансової стійкості і платоспроможності становлять дані обліку та фінансової звітності ПАТ «Київоблгаз».

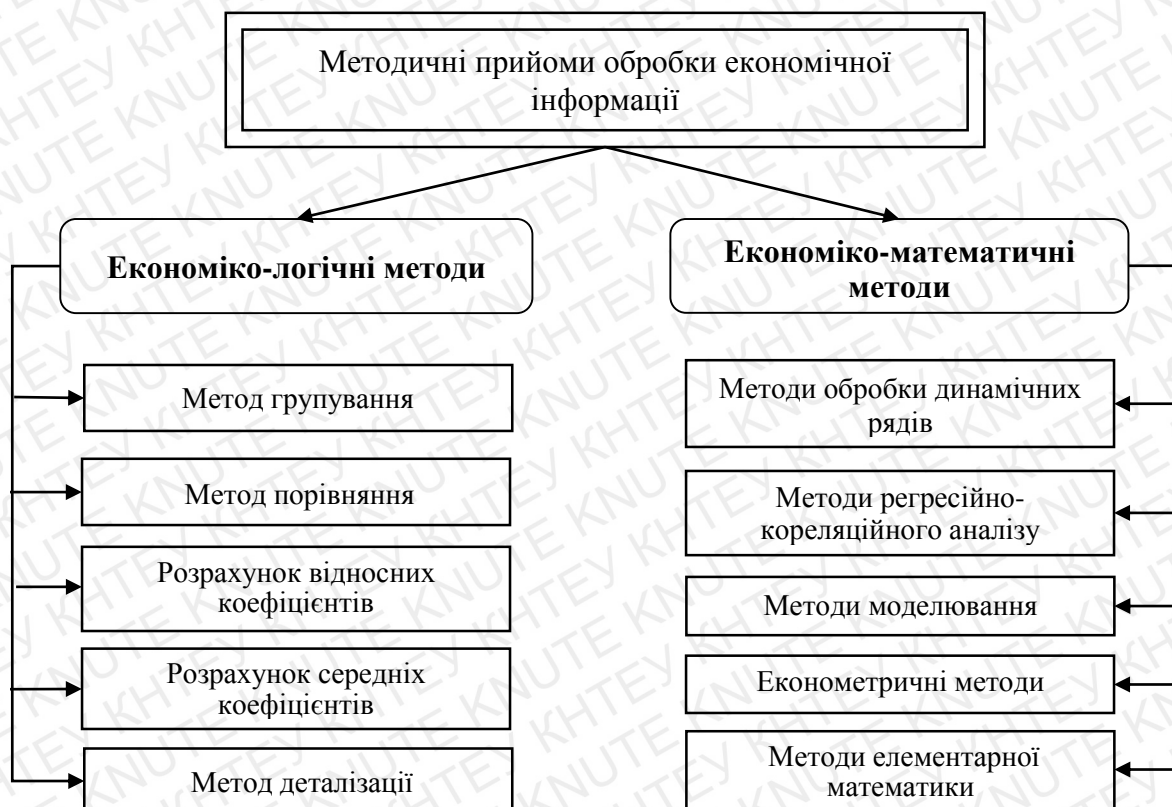
ПАТ «Київоблгаз» самостійно організовує та здійснює облік результатів власної господарсько-фінансової діяльності. Фінансовий рік Товариства співпадає з календарним роком. Бухгалтерський та податковий облік і звітність ведуться Товариством відповідно до чинного законодавства України.

ПАТ «Київоблгаз» складає фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності. Для забезпечення належного ведення обліку у

ПАТ «Київоблгаз» затверджено Положення про облікову політику та введено в дію з 01.01.2018 р. (дод. П). Положення визначає організацію бухгалтерського обліку та методологічні аспекти облікової політики.

ПАТ «Київоблгаз» володіє будь-якою інформацією, набутою на законних підставах, яка є предметом професійного, ділового, виробничого, комерційного, банківського, фінансового та іншого характеру й інтересу.

При аналізі зовнішньої інформації, передусім, слід зосереджувати увагу на нормативно-правових джерелах. Якщо зовнішня та внутрішня інформація використовується аналітиком здебільшого на етапі організації аналізу, то в основу розробки методики аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» має бути покладено використання комплексу методичних прийомів обробки підготовленої економічної інформації (рис. 2.8).

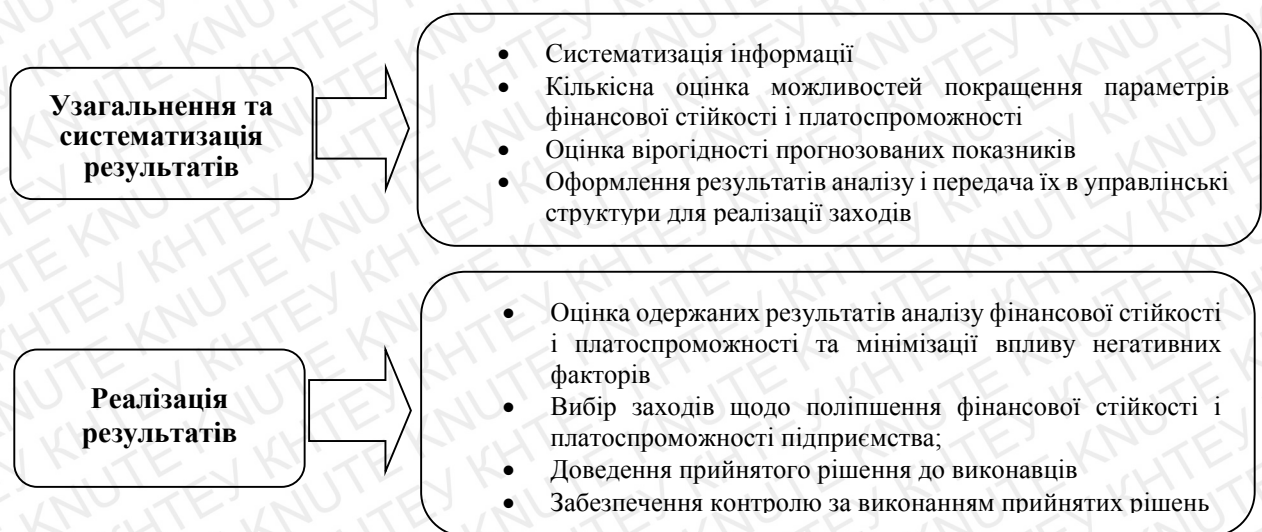

Рис. 2.8. Методичні прийоми, які застосовуються у аналізі фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз»

Методика аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» має базуватися на використанні економіко-логічних та

економіко-математичних методів. Слід відзначити, що використання економіко-логічних методів на практиці є досить поширеним через їх відносну простоту їх застосування на практиці. Використання економіко-математичних методів потребує більших зусиль та компетенції аналітика, оскільки ці методи визначаються вищою складністю. У дод. Р узагальнено аналітичні процедури та методичні прийоми, які слід використовувати.

Останнім етапом побудови організаційно-інформаційної моделі аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» є узагальнення, систематизація та реалізація результатів аналізу (рис. 2.9).

Рис. 2.9. Узагальнення та реалізації результатів аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз»

Важливо зазначити, що ефективність проведеного аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» має забезпечуватися фактично прийнятими управлінськими рішеннями керівництва газорозподільного підприємства відповідно до наданих висновків та рекомендацій аналітика. Реалізація результатів аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» має включати здійснення конкретних заходів, виходячи з інформації аналітичного звіту, забезпечуючи взаємозв'язок між керованою та керуючою системами. Прямий зв'язок слугує для передачі інформації до керованого об'єкта про прийняті рішення. Зворотний зв'язок забезпечує контроль виконання команд щодо зміни параметрів керованого об'єкта.

Висновки до розділу 2

Об'єктом для дослідження було обрано ПАТ «Київоблгаз»: підприємство, яке виконує стратегічно важливі функції з розподілення та постачання природного газу кінцевим споживачам. Для забезпечення ефективної господарської діяльності в ПАТ «Київоблгаз» застосовуються різні форми контролю, зокрема, внутрішня ревізія та незалежний аудит. Запропоновано звернути увагу на можливість впровадження в ПАТ «Київоблгаз» внутрішнього аудиту, який, за умови належної організації, може бути прогресивною та дієвою формою контролю. На відміну від перевірок Ревізійної комісії, які здійснюються лише під кінець фінансового року, постійно діючий відділ внутрішнього аудиту забезпечуватиме перманентний контроль фінансово-господарської діяльності.

Дослідження доходів, витрат і фінансових результатів ПАТ «Київоблгаз» засвідчив суттєві негативні тенденції у діяльності підприємства, що виражаються у зростанні збитковості його діяльності. Так, чистий збиток ПАТ «Київоблгаз» у 2014 р. склав 42343 тис. грн, а у 2018 р. значення показника склало 1404835 тис. грн, що на 1362492 тис. грн або 3217,8% більше. Визначено проблеми, які обумовили збитковість підприємства та запропоновано напрямки їх вирішення.

З метою його формування інформаційного забезпечення аналітичного процесу розроблено організаційно-інформаційну модель аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз», яка включає такі елементи як мета і завдання, об'єкти та суб'єкти аналізу; методичні прийоми обробки інформації, які застосовуються в аналізі фінансової стійкості і платоспроможності, показники, що характеризують параметри фінансової стійкості і платоспроможності, прийоми узагальнення і реалізації результатів аналізу, що сприятиме більш якісному проведенню аналітичної роботи на газорозподільчому підприємстві.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ І ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Організація аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання

При здійсненні планування, вжитті заходів щодо покращення фінансової стійкості і платоспроможності керівникам структурних підрозділів та газорозподільчого підприємства загалом потрібна аналітична інформація щодо зазначених об'єктів. Необхідність правильного економічного розуміння діючих на газорозподільчому підприємстві виробничо-фінансових процесів обумовлює використання сучасних підходів до перетворення економічної інформації на аналітичну і на її підставі - прийняття ефективних управлінських рішень.

Ефективне досягнення мети аналізу фінансової стійкості і платоспроможності потребує чіткої організації аналітичної роботи. Раціональна організація забезпечує ефективність і дієвість економічного аналізу, зводить до мінімуму втрату чи спотворення вхідної інформації, забезпечує вихід аналітичної інформації за різною ієрархією управління чи за різним ступенем досягнення проміжних і кінцевих аналітичних результатів.

Передусім, з'ясуємо, що варто розуміти під поняттям «організація» та «організація аналізу». Під організацією загалом розуміють створення злагодженої постійної системи для виконання певних робіт або досягнення певної кінцевої мети [38].

Стосовно організації аналізу, під цим поняттям розуміють систему раціональних координованих дій, спрямованих на комплексне вивчення господарської діяльності аналізованого підприємства, його окремих структурних підрозділів чи окремих ділянок аналізу. Комплексність та системність організації аналітичних робіт забезпечується через планування, яке полягає у складанні комплексного плану організації всієї аналітичної роботи на підприємстві та складанні планів для окремого виду аналізу [38].

Оскільки аналізу фінансової стійкості і платоспроможності є складовою аналітичної системи суб'єкта господарювання в цілому, то для правильної його організації необхідно враховувати основні групи чинників, що впливають на організацію економічного аналізу як системи (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Групи чинників, що впливають на організацію системи аналізу діяльності газорозподільчого підприємства

Організація аналізу на газорозподільчому підприємстві охоплює велике коло питань, які включають в себе організацію аналітичної служби (аналітика); організацію технології аналітичного процесу; розроблення загальних засад та порядку проведення аналізу; організаційне, методичне, матеріально-технічне забезпечення; загальне керівництво, оформлення виконаних

аналітичних робіт та прийняття раціональних управлінських рішень; удосконалення економічного аналізу для поліпшення якості управління [8, с. 84].

Реалізація заходів, передбачених у плані аналізу щодо проведення аналітичних робіт, здійснюється у певній послідовності. Кількість етапів, які передбачають здійснення окремих послідовних процедур, є різною.

Економісти виділяють три, п'ять, шість і навіть дев'ять етапів. Вітчизняними вченими найчастіше виділяється п'ять етапів (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Етапи аналітичної роботи на підприємстві [7, с. 11]

№ з.п.	Етапи аналітичної роботи	Автори	
		Дворецький В.І.	Баригольц С.Б.
1	Складання програми (плану) аналітичної роботи	+	+
2	Підготовка матеріалів до аналізу	+	+
3	Попередні оцінки		+
4	Систематизація та аналіз вихідних даних	+	
5	Аналіз причин динамічних змін та відхилень від плану		+
6	Узагальнення результатів аналізу та їх оформлення	+	
7	Узагальнююча оцінка та зведений підрахунок резервів		+
8	Узагальнююча оцінка та зведений підрахунок резервів	+	

Традиційно здійснення організаційних процедур в економічному аналізі передбачає в першу чергу проектування організації аналізу. За іншим підходом, до числа складових організації аналітичної роботи слід відносити: розробку загальних засад аналізу; розробку порядку проведення аналізу; планування роботи окремих елементів аналізу та його етапів; матеріальне, методичне та наукове забезпечення аналізу; загальне керівництво аналітичною роботою; прийом виконаних аналітичних робіт; оформлення аналітичних робіт.

Ми вважаємо, що організація економічного (фінансового) аналізу може бути умовно поділена на три етапи: підготовчий, основний і завершальний.

Безпосередня підготовка до аналізу аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» передбачає виконання значної кількості організаційних питань, які можна об'єднати у підготовчий етап. Варто виокремити осіб, відповідальних за здійснення аналізу та розподілити між ними

обов'язки. До відповідальних виконавців пропонуємо відносити керівника, головного бухгалтера та фінансового аналітика ПАТ «Київоблгаз» (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Підготовчий етап організації аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз»

№ з/п	Завдання аналізу	Виконавці		
		Керівник	Фінансовий аналітик	Головний бухгалтер
1	Формування цілей, завдань і напрямів використання результатів аналізу	+	+	
2	Розроблення програми та календарного плану аналітичної роботи		+	
3	Перевірка планів і завдань на їх раціональність	+		
4	Визначення стану окремих об'єктів аналізу фінансової стійкості і платоспроможності		+	+
5	Розподіл функціональних обов'язків аналітичної роботи	+		
6	Підбір необхідної інформації та перевірка її повноти та достовірності		+	+
7	Формування переліку факторів, що будуть включені в модель аналізу		+	
8	Ознайомлення з наявним програмним забезпеченням та підготовка даних для аналітичних розрахунків		+	+
9	Визначення рівня доступу до проведення та результатів аналізу	+		

Другий етап аналітичної роботи на підприємстві має назву «основний» і є не менш відповідальним, ніж попередній. Основний етап аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» безпосередньо пов'язаний з визначенням системи показників і процедур. Пропозиції щодо розподілу завдань аналізу між відповідальними виконавцями відображено у табл. 3.3.

Залежно від виконавців, визначених цілей і завдань аналізу, функціональних можливостей бази аналізу можливими є такі альтернативні підходи до процедур аналізу: формалізований, строго регламентований у часі та за обсягом і творчий (креативний). Для того, щоб фінансовий аналітик правильно спрогнозував фінансовий стан необхідні достовірні показники.

Основним джерелом інформації аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» є бухгалтерський облік та фінансова звітність підприємства. На основному етапі здійснюється аналітичне опрацювання досліджуваних показників.

Таблиця 3.3

Основний етап організації аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз»

№ з/п	Завдання аналізу	Виконавці		
		Керівник	Фінансовий аналітик	Головний бухгалтер
1	Збір, узагальнення та подання фактичних даних за характеристиками аналітичної роботи		+	
2	Перевірка повноти і вірогідності даних засобами логічного, арифметичного та балансового зведення		+	+
3	Порівняння величин показників з нормативними значеннями та значеннями минулих періодів		+	
4	Виявлення можливостей покращення фінансової стійкості та платоспроможності		+	+
5	Виявлення величини впливу активів, пасивів та фінансових результатів на фінансову стійкість і платоспроможність підприємства		+	
6	Проведення аналізу динаміки показників фінансової стійкості і платоспроможності	+	+	
7	Проведення аналізу й оцінювання можливостей щодо покращення фінансової стійкості і платоспроможності	+	+	
8	Оцінювання рентабельності підприємства		+	
9	Прогнозний аналіз показників		+	
10	Систематизація нагромаджених матеріалів	+	+	

Головним результатом основного етапу аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» має бути продумана система доступу до необхідної інформації та забезпечення достовірного розрахунку показників.

Останнім етапом організації аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» є завершальний (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Завершальний етап організації аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз»

№ з/п	Завдання аналізу	Виконавці		
		Керівник	Фінансовий аналітик	Головний бухгалтер
1	Узагальнення результатів аналізу		+	+
2	Розроблення висновків і пропозицій щодо прийняття належних управлінських рішень за результатами аналізу, відповідно до його цілей і завдань (щодо оптимізації фінансової стійкості та платоспроможності).		+	+
3	Розроблення організаційно-технічних заходів щодо втілення стратегії	+	+	+
4	Підготовка розпорядчих актів, призначення осіб відповідальних за виконання прийнятих рішень	+		
5	Контроль за впровадженням пропозицій, що їх було висунуто за результатами аналізу	+		

Систематизовані та узагальнені результати аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» можуть оформлятися як графічним способом – у вигляді таблиць, схем, діаграм, так і описовим – у вигляді довідок, аналітичних записок, пояснювальних записок до звітів. Пояснювальна записка щодо результатів аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» включає дві частини: констатуючу і рекомендаційну. У першій частині подають висновки і констатацію фактів про стан та динаміку показників фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз». У рекомендаційній частині вміщують пропозиції і заходи щодо можливостей і шляхів оптимізації параметрів фінансової стійкості і платоспроможності у майбутньому періоді. Пропозиції, рекомендації і заходи повинні бути задіяні у завданнях, договорах, прогнозах, що розробляються на перспективу [9, с. 101].

За наслідками аналізу фінансової стійкості і платоспроможності слід скласти наказ з підписом керівника. Це зробить рішення, які приймаються за результатами аналізу обов'язковими для всіх працівників, які беруть участь у процесі забезпечення належної фінансової стійкості та платоспроможності.

3.2. Методика аналізу фінансової стійкості і платоспроможності суб'єкта господарювання та пропозиції щодо її вдосконалення

Методика аналізу є основним етапом аналітичного дослідження, який передбачає застосування комплексу процедур, методів та методичних прийомів у встановленій сукупності і послідовності для досягнення поставленої мети.

Методика аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» передбачає дослідження динаміки та структури активів і пасивів газорозподільчого підприємства, в також оцінку відносних показників платоспроможності та ліквідності.

Методика аналізу, яку будемо застосовувати для аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» представлено на рис. 3.2.

Рис. 3.2. Методика аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз»

В умовах ринкової економіки підвищення ринкової вартості підприємства, яке визначається вартістю його майна, є стратегічною метою управління [98].

ПАТ «Київоблгаз» відповідно до чинного законодавства України на свій розсуд володіє, користується та розпоряджається майном, що знаходиться у його власності. Майно та активи Товариства не підлягають націоналізації, конфіскації чи іншому примусовому безоплатному вилученню.

Майно ПАТ «Київоблгаз» утворюється за рахунок:

- доходів від реалізації продукції, робіт, послуг та здійснення Товариством іншої виробничо-господарської та комерційної діяльності;
- грошових коштів, майна, майнових і немайнових прав, що вносяться інвесторами в рахунок оплати акцій Товариства та інших джерел.

Динаміку майна ПАТ «Київоблгаз» за 2014-2018 рр., що відображено у змінах обсягу його активів, наведено у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Динаміка майна (активів) ПАТ «Київоблгаз» за 2014-2018 рр.

тис. грн

№ пор.	Показник	Роки			Відхилення			
		2014	2017	2018	2018/2014		2018/2017	
					абс.	відн.	абс.	відн.
1.	Необоротні активи, всього	781205	704293	798979	17774	2,3	94686	13,4
1.1	Нематеріальні активи	1807	1342	993	-814	-45,0	-349	-26,0
1.2	Незавершені капітальні інвестиції	18576	29272	55952	37376	201,2	26680	91,1
1.3	Основні засоби	495794	668923	737907	242113	48,8	68984	10,3
1.4	Довгострокова дебіторська заборгованість	2689	4564	3792	1103	41,0	-772	-16,9
1.5	Інші необоротні активи	1827	84	227	-1600	-87,6	143	170,2
2.	Оборотні активи	551030	2829729	2336481	1785451	324,0	-493248	-17,4
2.1	Запаси	24872	33639	35240	10368	41,7	1601	4,8
2.2	ДЗ за продукцію, товари, роботи, послуги	280340	2097349	1569196	1288856	459,7	-528153	-25,2
2.3	Поточна ДЗ за розрахунками: за виданими авансами	31570	251967	470126	438556	1389,2	218159	86,6
2.4	Інша поточна ДЗ	69616	306652	170987	101371	145,6	-135665	-44,2
2.5	Гроші та їх еквіваленти	94489	123318	49073	-45416	-48,1	-74245	-60,2
2.6	Інші оборотні активи	160	108	185	25	15,6	77	71,3
	АКТИВИ, всього	1332235	3534022	3135460	1803225	135,4	-398562	-11,3

*Умовне позначення: ДЗ – дебіторська заборгованість

Джерело: складено за даними дод. Б, В, К, Л, М, Н

За результатами аналізу активів ПАТ «Київоблгаз» можна зробити висновки про загальне зростання ресурсного забезпечення підприємства за 2014-2018 рр. (на 1803225 тис. грн або 135,4%). Зокрема, за 2014-2018 рр. обсяг необоротних активів збільшився на 1785451 тис. грн (324%). При цьому, обсяг необоротних активів збільшився всього на 17774 тис. грн або 2,3%.

Аналіз активів ПАТ «Київоблгаз» має здійснюватися у нерозривному зв'язку з дослідженням динаміки джерел їх формування – пасивів (дод. С).

За даними дод. С бачимо, що для забезпечення діяльності ПАТ «Київоблгаз» створено статутний капітал у розмірі 1 687 280 грн. Статутний

капітал Товариства збільшується шляхом підвищення номінальної вартості акцій або розміщення додаткових акцій існуючої номінальної вартості у порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Товариством розміщено 33 745 600 простих іменних акцій номінальною вартістю 0,05 грн, які існують виключно в бездокументарній формі.

Товариство має право формувати резервний капітал у розмірі не менше ніж 15 відсотків статутного капіталу. Резервний капітал формується шляхом щорічних відрахувань від чистого прибутку Товариства або за рахунок нерозподіленого прибутку. Резервний капітал створюється для покриття збитків Товариства, а також для виплати дивідендів за привілейованими акціями. Однак, за даними фінансової звітності ми бачимо, що резервний капітал не створено.

Негативним аспектом є формування збитку за результатами діяльності ПАТ «Київоблгаз», що призвело до формування негаативного значення власного капіталу газорозподільчого підприємства. Це дуже вагомий показник, який вказує на нестійкий фінансовий стан підприємства.

Для формування комплексного уявлення про фінансовий стан газорозподільчого підприємства, слід також провести розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості ПАТ «Київоблгаз» у 2014-2018 рр. (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості ПАТ «Київоблгаз» у 2014-2018 рр.

№ пор.	Назва коефіцієнта	Роки			Відхилення			
		2014	2017	2018	2018/2014		2018/2017	
					Абс.	Відн., %	Абс.	Відн., %
1	Автономії	0,3	-0,3	-0,8	-1,1	-326,5	-0,5	175,1
2	Фінансової стійкості	0,4	-0,2	-0,7	-1,1	-280,2	-0,5	193,5
3	Загальної заборгованості	0,7	1,3	1,8	1,1	165,9	0,5	38,0
4	Маневрування	-0,5	1,6	1,3	1,8	-335,8	-0,3	-20,2
5	Частки власного капіталу в оборотних активах	0,8	-0,3	-1,0	-1,8	-225,7	-0,7	195,6

Як бачимо, фінансова стійкість підприємства залежить від обсягу і характеру розміщення в активах власного капіталу. Всі розраховані показники за 2014 рік (окрім, коефіцієнта маневрування) хоча і відхиляються від еталонних значень, проте не критично. Стосовно оцінки фінансової стійкості у 2017 та 2018

рр, слід надати негативну оцінку значенням коефіцієнтів. ПАТ «Київоблгаз» характеризується нестійким фінансовим станом, що за умови невжиття заходів може призвести до банкрутства газорозподільчого підприємства.

Здатність своєчасно і в повному обсязі розраховуватися за взятими зобов'язаннями ПАТ «Київоблгаз» можна визначити шляхом оцінки платоспроможності: швидкої, поточної та абсолютної ліквідності (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Показники платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» у 2014-2018 рр.

№ пор.	Назва коефіцієнта	Роки			Відхилення			
		2014	2017	2018	2017/2014		2018/2017	
					Абс.	Відн., %	Абс.	Відн., %
1	Абсолютної ліквідності	0,1	0,0	0,0	-0,1	-92,4	0,0	-67,6
2	Швидкої ліквідності	0,7	0,6	0,4	-0,2	-35,7	-0,2	-33,0
3	Поточної ліквідності	0,7	0,6	0,4	-0,3	-37,7	-0,2	-32,7

Розраховані коефіцієнти платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» відхиляються від нормативних значень. Це свідчить про існування ризику того, що у короткостроковому періоді підприємство не здатне буде погасити всі свої поточні зобов'язання за рахунок високоліквідних активів (рис. 3.3).

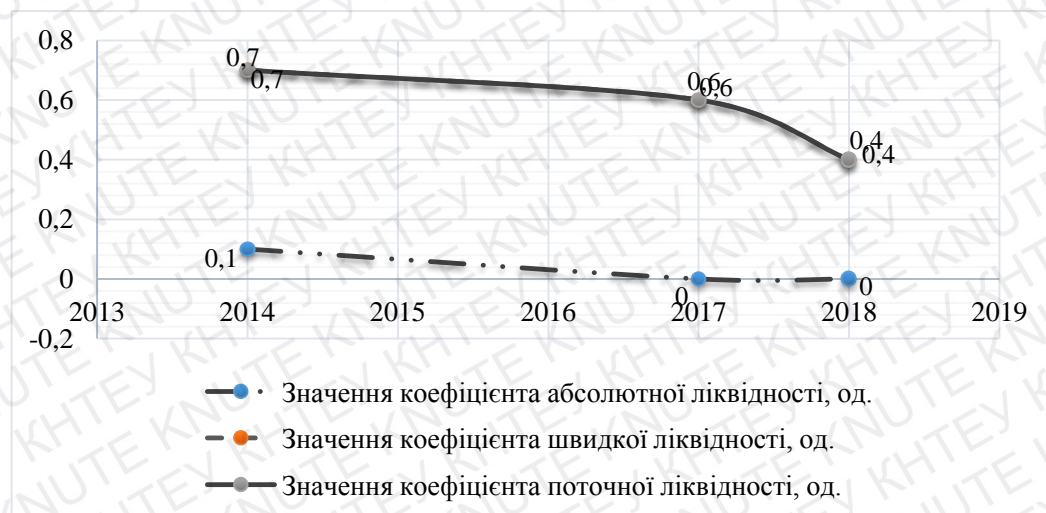

Рис. 3.3. Значення показників платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» у 2014-2018 рр.

Для того щоб ситуація покращилася ПАТ «Київоблгаз» необхідно проводити відповідні заходи в такому порядку: організаційні (удосконалення виробничої структури, удосконалення організаційної структури управління,

реструктуризація процесу господарської діяльності); технічні (оновлення техніко-технологічної бази, переозброєння виробництва), економічні важелі та стимули (удосконалення тарифної системи, форми і системи оплати праці, прискорення обігу оборотних коштів тощо); адміністративні - посилити заходи з ліквідації заборгованості, адже неплатежі за газ ставлять під загрозу організацію стабільного газопостачання в опалювальний сезон, оскільки основна частина тарифної виручки «Київоблгазу» спрямовується на роботу аварійно-диспетчерських служб, ліквідацію аварійних ситуацій, проведення ремонтів газових мереж. Проводити рекомендовані заходи слід саме у представленому порядку, в протилежному випадку позитивні зрушення у ефективності діяльності будуть малопомітними.

Висновки до розділу 3

Організація аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» є важливою складовою дослідження. Чинником раціональної організації аналізу вважаємо правильний розподіл функціональних обов'язків між виконавцями аналітичної роботи, що було враховано при розробленні відповідних етапів аналізу – підготовчого, основного і завершального.

Представлено методику аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз». Розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості ПАТ «Київоблгаз» у 2014-2018 рр. Всі розраховані показники за 2014 рік (окрім, коефіцієнта маневрування) хоча і відхиляються від еталонних значень, проте не критично. Стосовно оцінки фінансової стійкості у 2017 та 2018 рр, слід надати негативну оцінку значенням коефіцієнтів. ПАТ «Київоблгаз» характеризується нестійким фінансовим станом. Коефіцієнти платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» відхиляються від нормативних значень. Це свідчить про існування ризику того, що у короткостроковому періоді підприємство не здатне буде погасити всі свої поточні зобов'язання за рахунок високоліквідних активів.

Підприємству слід застосовувати заходи вирішення проблем: організаційні; технічні, економічні важелі та стимули та адміністративні.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене дослідження теоретичних, методичних та практичних засад аналізу фінансової стійкості і платоспроможності газорозподільчого підприємства дозволило сформуванню низку теоретичних узагальнень та практичних рекомендацій.

Газорозподільчі підприємства є стратегічно важливими суб'єктами економіки України, оскільки, вони впливають на економічну безпеку країни в національному масштабі. Разом з тим, на сьогодні переважна частина підприємств галузі відзначаються нестабільністю функціонування та нестійким фінансовим станом. Встановлено, що фінансовий стан газорозподільчого підприємства є взаємопов'язаною сукупністю елементів, які характеризують рівень забезпеченості підприємства необоротними і оборотними активами (майновий потенціал); достатність, оптимальну структуру та збалансованість джерел фінансування (фінансовий потенціал) за рахунок фінансових ресурсів, що дозволяє своєчасно погашати заплановані чи незаплановані витрати зі збереженням сталого розвитку підприємства. Визначено специфічні фактори впливу на фінансовий стан підприємства, яке займається послугами з газорозподілення та газопостачання.

Аналіз фінансової стійкості та платоспроможності дозволяє висувати гіпотези про закономірність, ризики та причини формування нестійкого фінансового стану газорозподільчого підприємства, створює базу для пошуку резервів покращення фінансового стану газорозподільчого підприємства, Шляхом співставлення фактичних параметрів фінансового стану підприємства з базовими величинами (аналогічними показниками попередніх років, нормативними, середньогалузевими, показниками еталонних підприємств) аналіз дає можливість оцінити фінансовий стан газорозподільчого підприємства та визначити резерви підвищення його фінансової стійкості та платоспроможності. Переважна частка газорозподільчих підприємств отримують збитки, що може призвести до кризового стану, а тому проведення

аналізу фінансової стійкості та платоспроможності газорозподільчих підприємств допоможе попередити такі негативні явища у перспективі.

За результатами дослідження організаційно-економічної характеристики ПАТ «Київоблгаз» було визначено основні напрямки господарської діяльності Товариства та проблеми, які пов'язані зі специфікою бізнесу. Дослідження повноважень органів управління, проведене нами за допомогою вивчення посадових інструкцій, статуту, іншої документації ПАТ «Київоблгаз» засвідчило їх повну відповідність вимогам Господарського кодексу.

Визначено, що на ПАТ «Київоблгаз» застосовуються такі форми контролю як внутрішня ревізія, яка проводиться Ревізійною комісією Товариства щорічно, та незалежний аудит - за договором з аудиторською фірмою. Обидві форми контролю забезпечують ретроспективну перевірку господарських операцій, тобто вже після їх здійснення. Запропоновано звернути увагу на можливість впровадження в ПАТ «Київоблгаз» внутрішнього аудиту, який, за умови належної організації, може бути прогресивною та дієвою формою контролю. На відміну від перевірок Ревізійної комісії, які здійснюються лише під кінець фінансового року, постійно діючий відділ внутрішнього аудиту забезпечуватиме перманентний контроль фінансово-господарської діяльності Товариства протягом усіх етапів її здійснення, не лише виявляючи порушення, а й запобігаючи їх появі. Розроблено пропозиції щодо підпорядкованості відділу внутрішнього аудиту ПАТ «Київоблгаз», щоб забезпечити його незалежність.

Аналіз динаміки доходів, витрат і фінансових результатів ПАТ «Київоблгаз» засвідчив суттєві негативні тенденції у діяльності підприємства, що виражаються у зростанні збитковості його діяльності. Так, чистий збиток ПАТ «Київоблгаз» у 2014 р. склав 42343 тис. грн, а у 2018 р. значення показника склало 1404835 тис. грн, що на 1362492 тис. грн або 3217,8% більше. При цьому, як чистий дохід, так і собівартість ПАТ «Київоблгаз» за 2014-2018 рр. зростають майже однаковими темпами: на 4 549 770 тис. грн (204%) та 4924760 тис. грн. (219,9%) відповідно. За результатами дослідження діяльності ПАТ «Київоблгаз» нами було виявлено основні проблеми, які обумовили

збитковість підприємства. Запропоновано стратегічні напрямки покращення діяльності ПАТ «Київоблгаз».

Проведення аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» потребує належного інформаційно-організаційного забезпечення аналітичного процесу. З метою його формування розроблено організаційно-інформаційну модель аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз», яка включає такі елементи як мета і завдання, об'єкти та суб'єкти аналізу; методичні прийоми обробки інформації, які застосовуються в аналізі фінансової стійкості і платоспроможності, показники, що характеризують параметри фінансової стійкості і платоспроможності, прийоми узагальнення і реалізації результатів аналізу. Запропонована модель з детальною характеристикою її компонентів сприятиме більш якісному проведенню аналітичної роботи на підприємстві.

Успішне досягнення мети аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» потребує чіткої організації аналітичної роботи. Організація аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» повинна бути спрямована на забезпечення ефективного прийняття управлінських рішень щодо вказаних об'єктів і запобігання негативним наслідкам нераціонального їх формування і використання. Головним фактором раціональної організації аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» вважаємо правильний розподіл функціональних обов'язків між виконавцями аналітичної роботи, що було враховано при розробленні відповідних етапів аналізу – підготовчого, основного і завершального. Це дозволить отримувати більш точні, правильні результати аналізу та на їх основі розробляти раціональні управлінські рішення.

Представлено методику аналізу фінансової стійкості і платоспроможності ПАТ «Київоблгаз» та на її основі проведено дослідження динаміки і структури активів, пасивів, а також коефіцієнтів фінансової стійкості і платоспроможності. Одержано негативні результати щодо оцінки фінансової стійкості і платоспроможності. Підприємство має нестійкий фінансовий стан. Запропоновано заходи, які мають сприяти вирішенню зазначених проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барабаш Н.С. Аналіз господарської діяльності навч. посіб. [Н.С. Барабаш] / за ред. Є.В. Мниха - К. : Київ. нац. торг.-екон.ун-т, 2005. – 395 с.
2. Бакунов О.О. Концептуальні основи управління економічною стійкістю торговельного підприємства : монограф. / О.О. Бакунов, О.В. Сергєєва; МОН, Донецький нац. університет економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. - Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. - 230 с.
3. Білай І. М. Роль інформаційних технологій у проведенні економічного аналізу фінансових ресурсів / І. М. Білай // Економічний вісник. - 2018. - № 6. - С. 116-119.
4. Біляченко О. Л. Класифікація інформаційних активів для потреб бухгалтерського обліку / О. Л. Біляченко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. - 2014. - Вип. 7(5). - С. 109-113.
5. Гандзюк О. В. Інформаційне та організаційно-методичне забезпечення аналізу фінансової звітності [Електронний ресурс] / О. В. Гандзюк // Інтелект ХХІ. - 2017. - № 2. - С. 236-241. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2017_2_35.
6. Гече С. Ф. Модель прогнозування фінансового стану підприємств на основі фінансових показників / С. Ф. Гече // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Економіка. - 2014. - Вип. 1. - С. 162-164.
7. Господарський кодекс України, прийнятий Верховною Радою України від 16 січня 2003, № 436-4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
8. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Державний фінансовий аудит: методологія і організація : монограф. / Є.В. Мних [та ін.]. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – 319 с.

10. Дубовиков М. М. Застосування моделі інноваційної економіки для аналізу економічної діяльності найбільших корпорацій світу в 2013 році / М. М. Дубовиков // Часопис економічних реформ. - 2014. - № 1. - С. 11-18.
11. Дудар А. А. Аналіз та оптимізація структури капіталу з метою підвищення рівня фінансової стійкості підприємства / А. А. Дудар, О. М. Вакульчик // Молодий вчений. - 2018. - № 1(2). - С. 878-882.
12. Закон України «Про підприємництво», прийнятий Верховною Радою УРСР від 07.02.1991 № 698-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/698-12>
13. Контроль у системі інноваційного менеджменту підприємства : монографія / Є.І. Мних та інші; за ред. Є.В. Мниха. – Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – 452 с.
14. Мазур В. А. Теоретичні передумови стратегічного аналізу протистояння підприємств-конкурентів / В. А. Мазур // Наукові праці МАУП. - 2016. - Вип. 1. - С. 234-238.
15. Мазур В. А. Методика аналізу фінансового стану підприємства відповідно до вимог внутрішніх і зовнішніх користувачів [Електронний ресурс] / В. А. Мазур, О. Ф. Томчук, Ю. Ю. Браніцький // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. - 2017. - № 3. - С. 7-20. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2017_3_3
16. Маршук Л. М. Науково-методичні підходи до оцінки рівня ресурсно-фінансового потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / Л. М. Маршук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. - 2017. - Вип. 27(2). - С. 34-37. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2017_27\(2\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2017_27(2)_10)
17. Маршук Л. М. Теоретичні засади формування ресурсно-фінансового потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / Л. М. Маршук // Молодий вчений. - 2016. - № 5. - С. 99-102. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_5_28

18. Митрофанов Г.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб./ Г.В. Митрофанов, Г.О. Кравченко, Н.С. Барабаш. - К. : Київ. нац. торг. – екон.ун-т, 2002. – 301 с.
19. Мних Є.В. Фінансовий аналіз : підруч. / Є.В. Мних, Н.С. Барабаш. – К. : Київ. нац.торг.–екон.ун-т, 2014. – 536 с.
20. Навроцький Н.О. Оцінка ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / Н. О. Навроцький // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука" . - 2017. - № 1(2). - С. 97-101. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_1\(2\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_1(2)_22)
21. Податковий кодекс України, прийнятий Верховною Радою України від 2 грудня 2010 р. № 2755-6 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
22. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : чинне законодавство зі змін і доп., прийнятий Верховною Радою України від 16.07.1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
23. Про затвердження Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій Аген. запобіг. банкрутству; Наказ, Методика від 23.02.1998 № 22 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98>
24. Про затвердження Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та [...] Аген. запобіг. банкрутству; Наказ, Методика від 27.06.1997 № 81. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97>.
25. Про затвердження національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Міністерство фінансів України / Наказ, 07.02.2013 № 73. Режим доступу: - <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

26. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Міністерство фінансів України / Наказ, 27 квітня 2000, № 92. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288->
27. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» Міністерство фінансів України / Наказ, 27 квітня 2000, № 93. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
28. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Міністерство фінансів України / Наказ, 27 квітня 2000, № 93. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
29. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні прийнято Верховною Радою України від 12 липня 2001р. № 2658-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>
30. Петришина Н. С. Методичні основи аналізу фінансових результатів діяльності промислового підприємства / Н. С. Петришина, Ю. О. Кнець // Наука й економіка. - 2014. - Вип. 2. - С. 51-55.
31. Савицька О. М. Результати комплексного аналізу та оцінювання стійкості промислового підприємства в умовах формування концепції стійкого розвитку та управління витратами / О. М. Савицька, К. С. Заречна. // Ефективна економіка. - 2016. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_1_31.
32. Савченко В.Ф. Потенціал національної економіки України: моногр. / В.Ф. Савченко; Міністерство освіти і науки України, Чернігівський державний інститут економіки і управління. – Чернігів: ЧДІЕіУ, 2009. – 273 с.
33. Скиба Г. І. Діагностика фінансового стану як одна з найважливіших характеристик виробничо-фінансової діяльності підприємства / Г. І. Скиба. // Економіка. Управління. Інновації. - 2014. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_1_98.

34. Степура В. В. Удосконалення методичного інструментарію фінансового планування / В. В. Степура // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. - 2014. - № 1. - С. 138-144.
35. Сучасний бухгалтерський облік, аналіз і аудит: галузевий аспект : колективн. монограф. у 2 т. / за ред. О.П. Атамас. – Дніпропетровськ : «Герда», 2013. – Т. 1. – 358 с.
36. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Є.В. Мних, Н.С. Барабаш. – К. : Київ. нац. торг. - екон. ун-т: 2010. – 412 с.
37. Фінансовий аудит: інформаційно-аналітичне забезпечення: монограф. / Є.В. Мних, С.В. Бардаш, К.О. Назарова та ін. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 416 с.
38. Хомяков В.І. Формування системи принципів економічного аналізу / А. О. Біленко // Управління розвитком. - 2014. - № 6. - С. 137-139.
39. Худик О.Б. Інформаційне забезпечення стратегічного фінансового аналізу [Електронний ресурс] / О. Б. Худик // Економіка та держава. - 2016. - № 11. - С. 93-97.
40. Королович О. О. Проблеми аналізу фінансової стійкості виробничого підприємства / О. О. Королович // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка. - 2019. - Вип. 1. - С. 124-130.
41. Чумак О. В. Механізм інжинірингу при формуванні інформаційного підґрунтя аналізу фінансової стійкості підприємства / О. В. Чумак, І. В. Нагорна // Бізнес Інформ. - 2017. - № 12. - С. 359-364.
42. Лазоренко В. В. Аналіз методів оцінки фінансової стійкості підприємства готельного господарства / В. В. Лазоренко // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2018. - Вип. 1. - С. 124-128.
43. Сірко А. Ю. Теоретико-методологічний підхід до аналізу фінансової стійкості підприємства / А. Ю. Сірко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2017. - Вип. 27(2). - С. 134-138.

44. Дудар А. А. Аналіз та оптимізація структури капіталу з метою підвищення рівня фінансової стійкості підприємства / А. А. Дудар, О. М. Вакульчик // Молодий вчений. - 2018. - № 1(2). - С. 878-882.
45. Іваннікова О. В. Аналіз платоспроможності як фактора фінансової стійкості малих підприємств / О. В. Іваннікова // Проблеми системного підходу в економіці. - 2017. - Вип. 2. - С. 130-136.
46. Лишенко М. О. Аналіз фінансової стійкості підприємства як елементу забезпечення фінансової стабільності роботи підприємства / М. О. Лишенко // Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки. - 2018. - № 2. - С. 49-57.
47. Дебунов Л. М. Аналіз сучасних підходів до визначення поняття фінансової стійкості підприємства / Л. М. Дебунов, О. Г. Яковенко // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка. - 2019. - № 12. - С. 86-91.
48. Шушкова Ю. В. Аналіз рівня платоспроможності ПРАТ "Львівобленерго" / Ю. В. Шушкова, М. В. Вацяк // Економіка. Фінанси. Право. - 2018. - № 11(4). - С. 19-23.
49. Даниш С. Т. Дослідження джерел інформації для аналізу платоспроможності клієнтів / С. Т. Даниш // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2017. - Вип. 11. - С. 38-42.
50. Данилюк М. О. Аналіз результатів діяльності газорозподільних підприємств та їх вплив на формування фінансової стратегії / М. О. Данилюк, О. Я. Савко // Нафтогазова галузь України. - 2014. - № 4. - С. 16-18.
51. Julve V. M. Public financial reporting and audits: challenges and oportunities / V. M. Julve // ECA, Luxembourg. – 2016. – 145 p.
52. Myers P.S. Knowledge Management and Organizational Design / P.S. Myers // Boston, 1996. – 187 p.

ДОДАТКИ

**Анкета оцінювання повноважень органів корпоративного управління
ПАТ «Київоблгаз»**

№ пор.	Компетенції	Загальні збори акціонерів	Наглядова рада	Виконавчий орган	Не належить до компетенції жодного органу
1	Визначення основних напрямів діяльності (стратегії)	Так	Ні	Ні	Ні
2	Затвердження планів діяльності (бізнес-планів)	Ні	Так	Так	Ні
3	Затвердження річного фінансового звіту або балансу, або бюджету	Так	Ні	Ні	Ні
4	Обрання та припинення повноважень голови та членів виконавчого органу	Ні	Так	Ні	Ні
5	Обрання та припинення повноважень голови та членів наглядової ради	Так	Так	Ні	Ні
6	Обрання та припинення повноважень голови та членів ревізійної комісії	Так	Ні	Ні	Ні
7	Визначення розміру винагороди для голови та членів виконавчого органу	Ні	Так	Ні	Ні
8	Визначення розміру винагороди для голови та членів наглядової ради	Так	Ні	Ні	Ні
9	Прийняття рішення про притягнення до майнової відповідальності членів виконавчого органу	Ні	Так	Ні	Ні
10	Прийняття рішення про додатковий випуск акцій	Так	Ні	Ні	Ні
11	Прийняття рішення про викуп, реалізацію та розміщення власних акцій	Так	Так	Ні	Ні
12	Затвердження зовнішнього аудитора	Так	Так	Ні	Ні
13	Затвердження договорів, щодо яких існує конфлікт інтересів	Так	Так	Ні	Ні

Аналітичні процедури та методичні прийоми аналізу фінансової стійкості та платоспроможності ПАТ «Київоблгаз»

Вид аналітичних процедур	Методичні прийоми аналізу	Умови застосування в аналізі фінансової стійкості та платоспроможності підприємства
Аналіз співвідношень	Групуювання	<p>Аналіз частки окремих статей та елементів активів та пасивів у валюті балансу підприємства.</p> <p>Визначення балансового зв'язку при проведенні аналізу руху коштів від реалізації послуг.</p> <p>Розрахунки коефіцієнтів фінансової стійкості, платоспроможності.</p> <p>Побудова розрахункових аналітичних таблиць щодо динаміки та структури активів і пасивів за визначених період.</p>
	Порівняння	<p>Проведення порівнянь різних видів ресурсів та джерел їх формування, зміни їх структури, а також коефіцієнтів, що характеризують якість фінансового стану, до обраної бази (базового року) з оцінкою абсолютної і відносної зміни та еластичності зміни.</p>
	Середні та відносні величини	<p>Розрахунок величини репрезентативної ознаки.</p> <p>Розрахунок якісних аналітичних показників.</p>
	Інтегральний метод	<p>Визначення співвідношення факторів, які впливають на фінансову стійкість та платоспроможність підприємства.</p>
	Індексний метод	<p>Розрахунок впливу структури та еластичності динаміки окремих факторів на фінансову стійкість та платоспроможність підприємства.</p>
Аналіз тенденцій	Порівняння	<p>Порівняння фактичних значень активів та пасивів, а також показників фінансової стійкості, платоспроможності з базовими (попередній рік чи еталон) і минулими періодами.</p>
	Графічний метод	<p>Оцінка перспективної динаміки показників фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, а також грошових потоків на основі дослідження властивостей графіків, що характеризують їх динаміку за попередні періоди.</p>
	Методи детермінованого факторного аналізу	<p>Розрахунок впливу на фінансову стійкість та платоспроможність підприємства окремих факторів в їх сукупності та визначення їх частки.</p>
Варіантний аналіз та прогнозування	Економіко-математичні методи і моделі	<p>Визначення перспективного економічного плану покращення показників фінансової стійкості та платоспроможності за варіантами економічних стратегій, розроблених аналітиком.</p> <p>Прогнозування факторів, що впливатимуть на фінансову стійкість та платоспроможність підприємства та зміну його параметрів у подальшому на основі побудови економіко-математичної моделі.</p>
	Балансові узагальнення	<p>Розрахунок резервів і можливостей щодо удосконалення управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю підприємства.</p>

Динаміка пасивів ПАТ «Київоблгаз» за 2014-2018 рр.

тис. грн

№ пор.	Показник	Роки			Відхилення			
		2014	2017	2018	2018/2014		2018/2017	
					абс.	відн.	абс.	відн.
1.	Власний капітал, всього	448809	-980131	-2392576	-2841385	-633,1	-1412445	144,1
1.1	Зареєстрований (пайовий) капітал	1687	1687	1687	0	0,0	0	0,0
1.2	Додатковий капітал	509484	523894	516209	6725	1,3	-7685	-1,5
1.3	Непокритий збиток	62362	-1505712	-2910472	-2972834	-4767,1	-1404760	93,3
2.	Довгострокові зобов'язання і забезпечення	87808	106209	117237	29429	33,5	11028	10,4
2.1	Інші довгострокові зобов'язання	50768	87730	97786	47018	92,6	10056	11,5
2.2	Довгострокові забезпечення	37040	18479	19451	-17589	-47,5	972	5,3
3.	Поточні зобов'язання і забезпечення	795618	4407944	5410799	4615181	580,1	1002855	22,8
3.1	Поточна КЗ за: довгостроковими зобов'язаннями	6292	6230	6230	-62	-1,0	0	0,0
3.2	КЗ за товари, роботи, послуги	453402	3769971	4937568	4484166	989,0	1167597	31,0
3.3	КЗ за розрахунками з бюджетом	68029	65207	70255	2226	3,3	5048	7,7
3.4	КЗ за розрахунками зі страхування	3803	2706	2907	-896	-23,6	201	7,4
3.5	КЗ за розрахунками з оплати праці	7784	10246	9729	1945	25,0	-517	-5,0
3.6	Поточна КЗ за одержаними авансами	229837	316771	152464	-77373	-33,7	-164307	-51,9
3.7	Поточні забезпечення	14122	23823	28838	14716	104,2	5015	21,1
3.8	Інші поточні зобов'язання	9983	212990	202808	192825	1931,5	-10182	-4,8
ПАСИВИ, всього		1332235	3534022	3135460	1803225	135,4	-398562	-11,3

*Умовне позначення: КЗ – кредиторська заборгованість

Джерело: складено за даними дод. Б, В, К, Л, М, Н